

MESTSKÉ
DIVADLO
ŽILINA

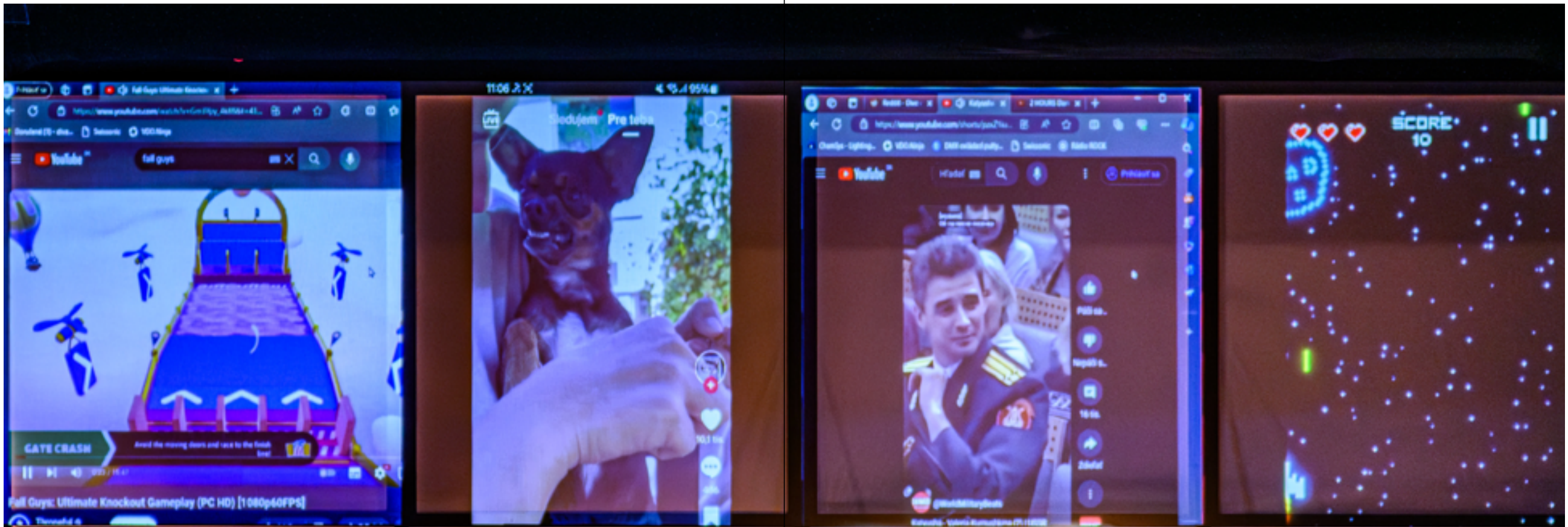
MANIFEST

DANIELA

BREZÁŇIOVÁ

PAVOL VIECHA

A KOL.

Michal Koleják, Iveta Pagáčová, Adam Herich, Natália Fašánková

MANIFEST

DANIELA BREZÁNIOVÁ

PAVOL VIECHA

A KOL.

Realizačný tím

TEXT

Daniela Brezániová
Pavol Viecha
a kol.

DRAMATURGIA

Daniela Brezániová

KOSTÝMY

Terézia Kosová

SCÉNA, SVETELNÝ DIZAJN,

PROJEKCIE

Ján Ptačin

HUDBA

Andrej Majerčík

RÉŽIA

Pavol Viecha **ah**

ÚČINKUJÚ

Natália Fašánková
Adam Herich
Michal Koleják
Iveta Pagáčová

SPEV

Jakub Mrázik
Sebastián Putorík

ESEJE

Gabriela Bačíková
Samuel Devečka
Denis Plaku
Kristína Škulcová
Dominka Šošková
Sofia Štrbová
Ester Tereňová

Za eseje a texty ďakujeme
aj Miroslave Hôrečnej, Adele
Nechalovej a Kristíne Ridillovej.

Svetová premiéra

3. februára 2024

147. premiéra

Mestského divadla Žilina.

Predstavenie vedie

Katarína Škerenčáková

Technické zabezpečenie

inscenácie pod vedením

Juraja Špaleka **realizovali:**

SVETLÁ

Anton Mlacek

Peter Šlesár

ZVUK

Lukáš Magoč

Ľuboš Tomaščík

REKVIZITY

Róbert Samec

GARDERÓBA

Slavomíra Olejková

STAVBA SCÉNY

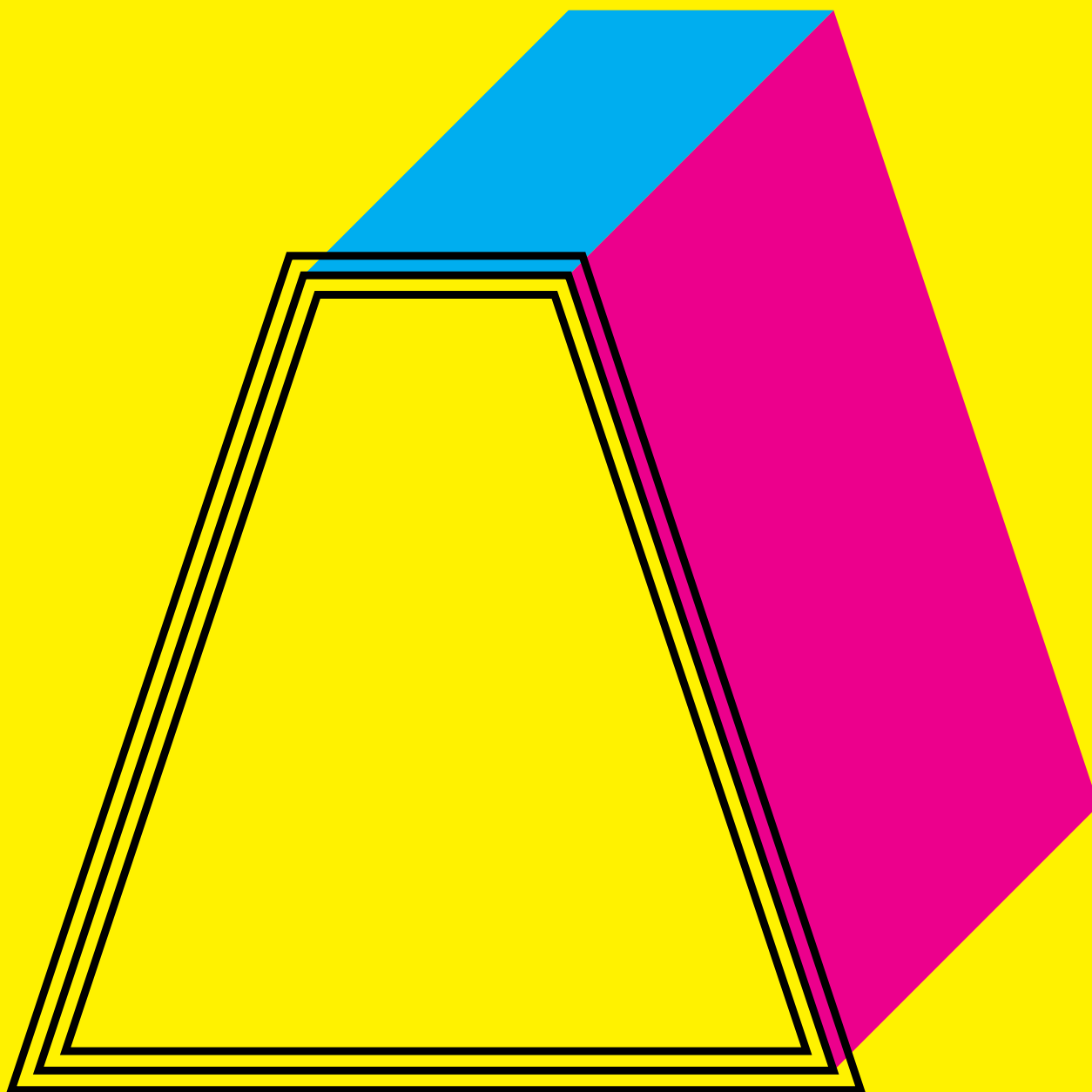
Róbert Samec

Tomáš Dlhopolček

Dominik Úkrop

Peter Pavlík

A large, stylized white number '4' is positioned at the bottom right of the page. It is set against a background of overlapping yellow and pink geometric shapes that form a jagged, mountain-like silhouette. The number '4' is partially overlaid by a pink shape.

6

Autorský projekt MANIFEST je o dospievajúcich mladých ľuďoch, ktorí sa čoraz viac ocitajú v izolácii a sú vystavení samote. Zároveň majú prirodzenú potrebu identifikovať sa, túžia niekam patriť a táto túžba ich môže viesť k radikalizácii a extrémnym činom.

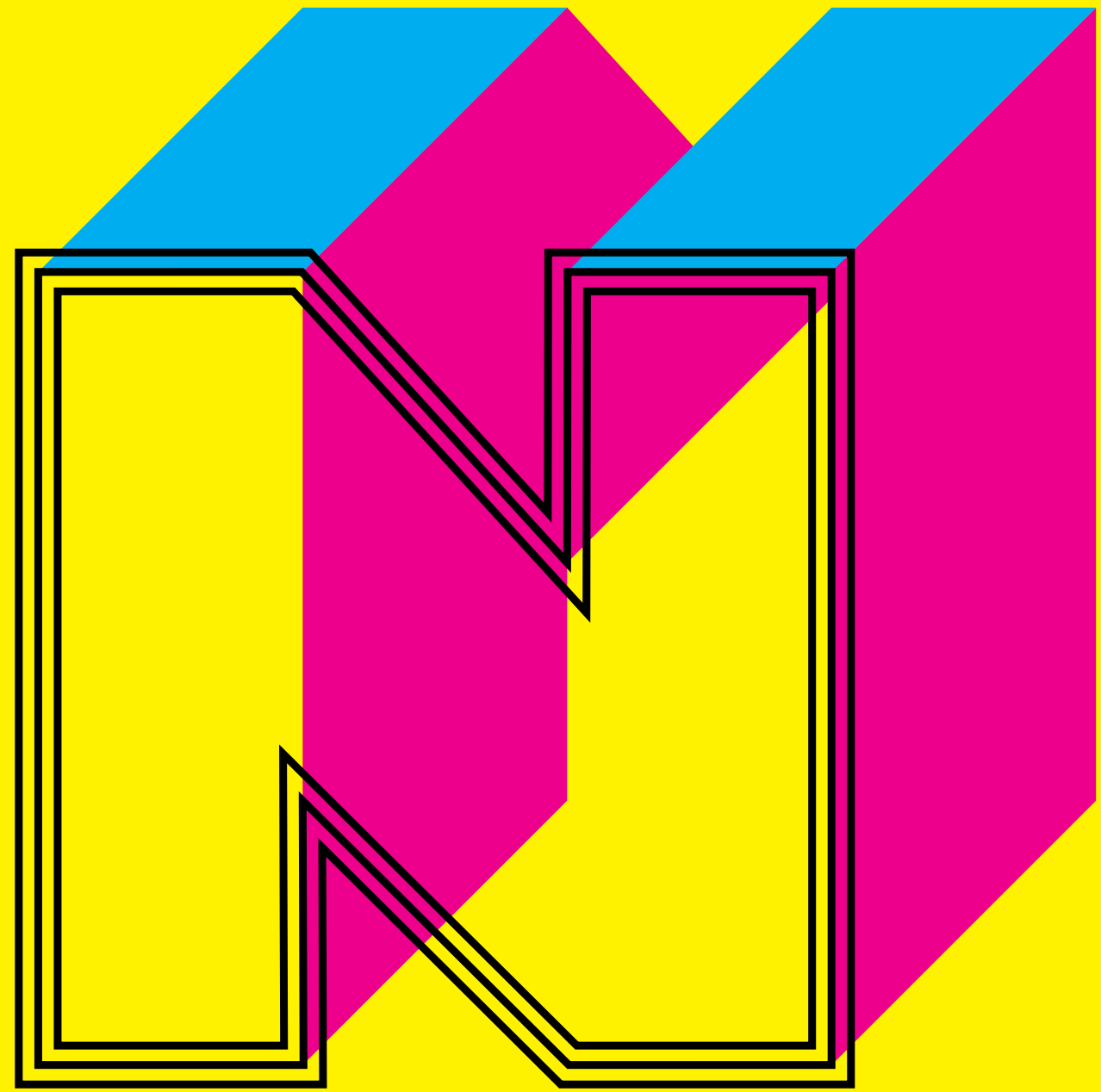
V našom okolí sa v poslednom období čoraz častejšie skloňujú pojmy ako radikalizácia či extrémizmus. Vzrastá fenomén mladých ľudí – osamelých strelcov – ktorí majú potrebu prevziať zodpovednosť do vlastných rúk a páchať násilné trestné činy. Ide o útoky najmä na tzv. mäkké ciele (školy, nákupné centrá, železničné stanice), ktoré sa stávajú zraniteľné, pretože sa tam zhromažďuje veľa ľudí. Brutálny čin vyvoláva v spoločnosti otázky a veľkú pozornosť, vďaka čomu majú správy o útokoch mimoriadny dosah. Mladí zradikalizovaní ľudia sa stretávajú na rôznych uzavretých online platformách, kde hovoria o svojich frustráciách zo systému. Nevidia, že spoločnosť, škola, rodina či systém dokážu reagovať a riešiť ich problémy. Ich cieľom je varovať či vytrestať spoločnosť a upozorniť na to, že čo ešte sa musí stať, aby sme sa ako spoločnosť „posunuli“ – podľa ich zvráteného videnia sveta. Tento

fenomén sa netýka len Ameriky. Ozbrojené útoky na školách a verejných priestoroch (najmä po covide) sa začali diať aj v inde vo svete.

Východiskovými zdrojmi pre text inscenácie boli manifesty či denníky radikálov a eseje, úvahy či citácie zo slovenských výskumov, ktorých autormi sú mladí ľudia, tínedžeri vo veku do 21 rokov. Tvorivý tím pracoval s autentickými manifestami a denníkmi – konkrétne s manifestom Juraja K., vraha z baru Tepláreň a s manifestom a denníkmi Američana Paytona G., ktorý ako devätnásťročný zastrelil v máji 2022 v Buffale desiatich Afroameričanov.

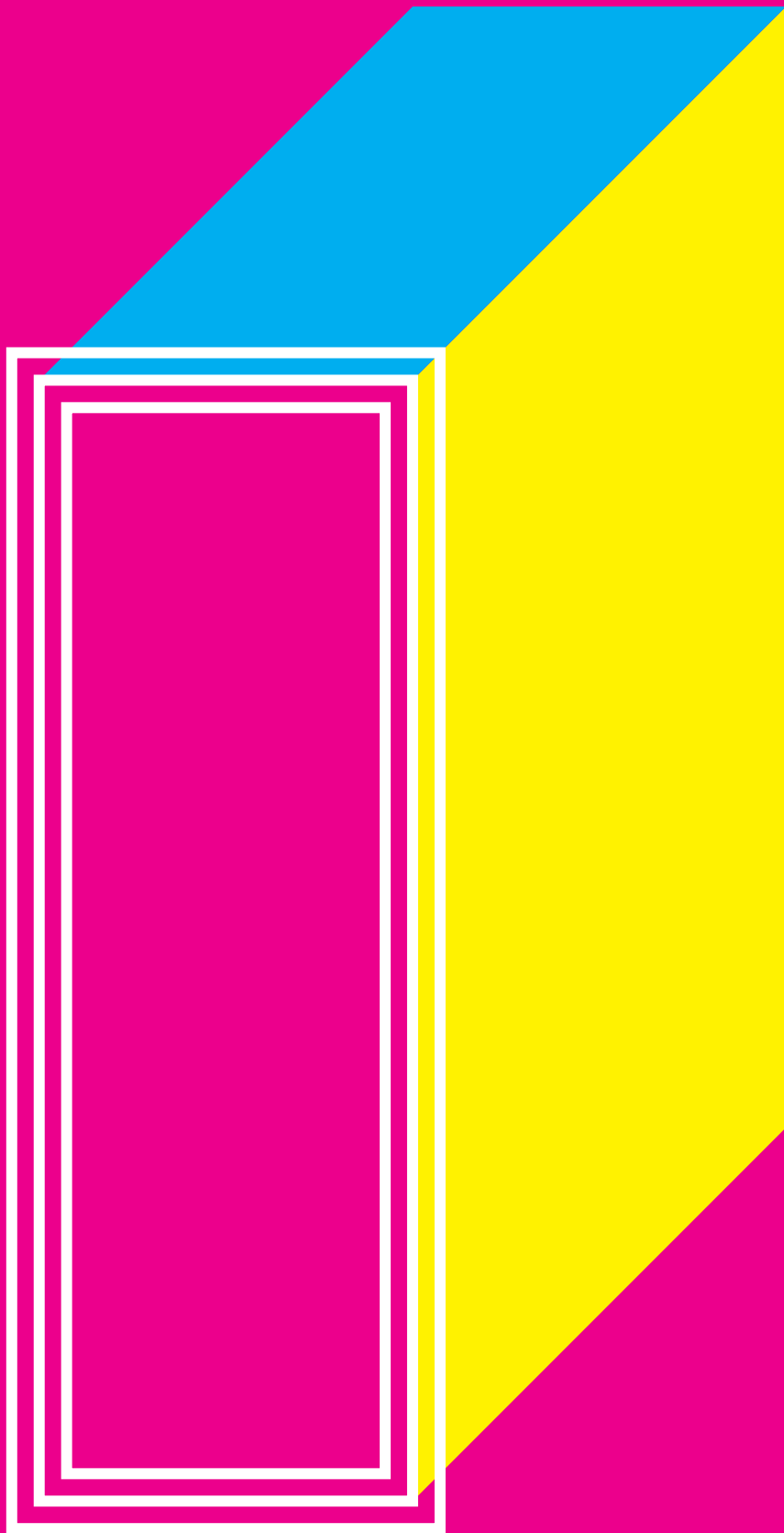
Texty vybrané do inscenácie zastupujú radikálnu myšlienkovú vetvu a rovnako aj tú umiernenú, ktorú vo svojich prácach vyjadrili slovenské študentky a študenti. Ešte v júni 2023 Mestské divadlo Žilina pri príprave inscenácie vyhlásilo výzvu v písaní esejí na tému: **MUSÍME PREVZIAŤ ZODPOVEDNOSŤ DO VLASTNÝCH RÚK! SVET PLYNIE DO ZÁHUBY A MÔŽU ZA TO ROZHODNUTIA, KTORÉ SOM NESPRAVIL/A JA. AKO BUDE VYZERAŤ BUDÚCNOSŤ? KTO ZA TO MÔŽE? A ČO S TAKÝM ČLOVEKOM?**

Vďaka zaslaným esejam sa stalo spoluautormi tohto projektu aj sedem študentiek a študentov, ktorí sa venujú úvahám o budúcnosti našej spoločnosti, klimatickej kríze, etnickej migrácii a osobnému stanovisku k týmto témam.

8

9

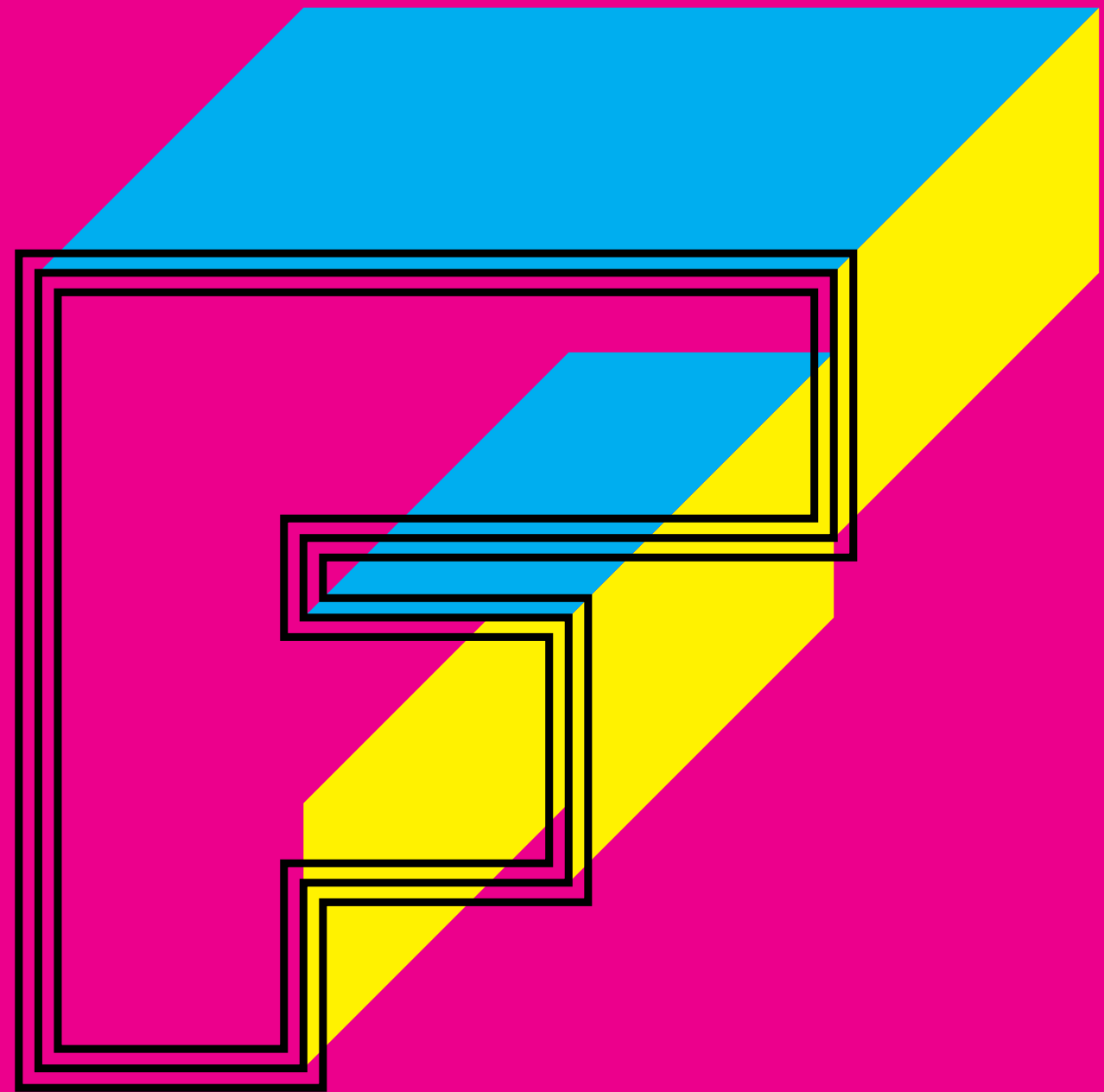

10

AKO MÔŽE KREATÍVNY PRIEMYSEL POMÔCŤ PREKROČIŤ RÁMEC ZAUŽÍVANÝCH PROTIEXTRÉMISTICKÝCH OPATRENÍ? UMELCI MAJÚ UNIKÁTNU POZÍCIU MOCI NAD ĽUDSKOU MYSĽOU: DOKÁŽU SVOJE OBECENSTVO PRENIESŤ NA NEPREBÁDANÉ ÚZEMIA A VYPROVOKOVAŤ TAK ZMENY V POSTOJOCH A SPRÁVANÍ, PONÚKAJÚ ÚPLNE NOVÉ PERSPEKTÍVY A BÚRAJÚ TABU. VYVOLANÍM STRACHU, HNEVU ALEBO INÝCH HLBOKÝCH POCITOV VEDIA ZÍSKAŤ PRÍSTUP K ĽUDSKÉMU PODVEDOMIU. UMELECKÉ INŠTALÁCIE, LITERATÚRA, HUDBA A JAVISKOVÉ DRUHY UMENIA VEDIA VÝRAZNE PRISPIEŤ K STIMULÁCII

**EMPATIE A ZNIŽOVANIU HNEVU
VOČI OKRAJOVÝM SKUPINÁM,
A TO MAZANÍM ČIERNO-BIELYCH
NARATÍVOV. KREATÍVNY
PRIEMYSEL MÁ ZREJME NAJVIAC
PODCEŇOVANÝ POTENCIÁL, PRITOM
DOKÁŽE PRITIAHNUŤ NOVÉ PUBLIKÁ
A SKÚMAŤ TÉMY AKO IDENTITA,
RASA ČI NÁBOŽENSTVO. HATE
LIBRARY (KNIŽNICA NENÁVISTI)
JE LEN JEDNÝM Z PRÍKLADOV,
IDE O INŠTALÁCIU AUTORA
NICKA THURSTONA A HISTORIKA
MATTHEWA FELDMANA, KTORÁ
PREZENTUJE TOXICKÉ DISKUSIE ZO
SOCIÁLNYCH SIETÍ, ABY ODHALILA
JAZYK A TAKTIKY EURÓPSKYCH
KRAJNE PRAVICOVÝCH SKUPÍN.¹**

12

13

¹ EBNER, 2021. str. 258–259

Michal Koleják

Iveta Pagáčová

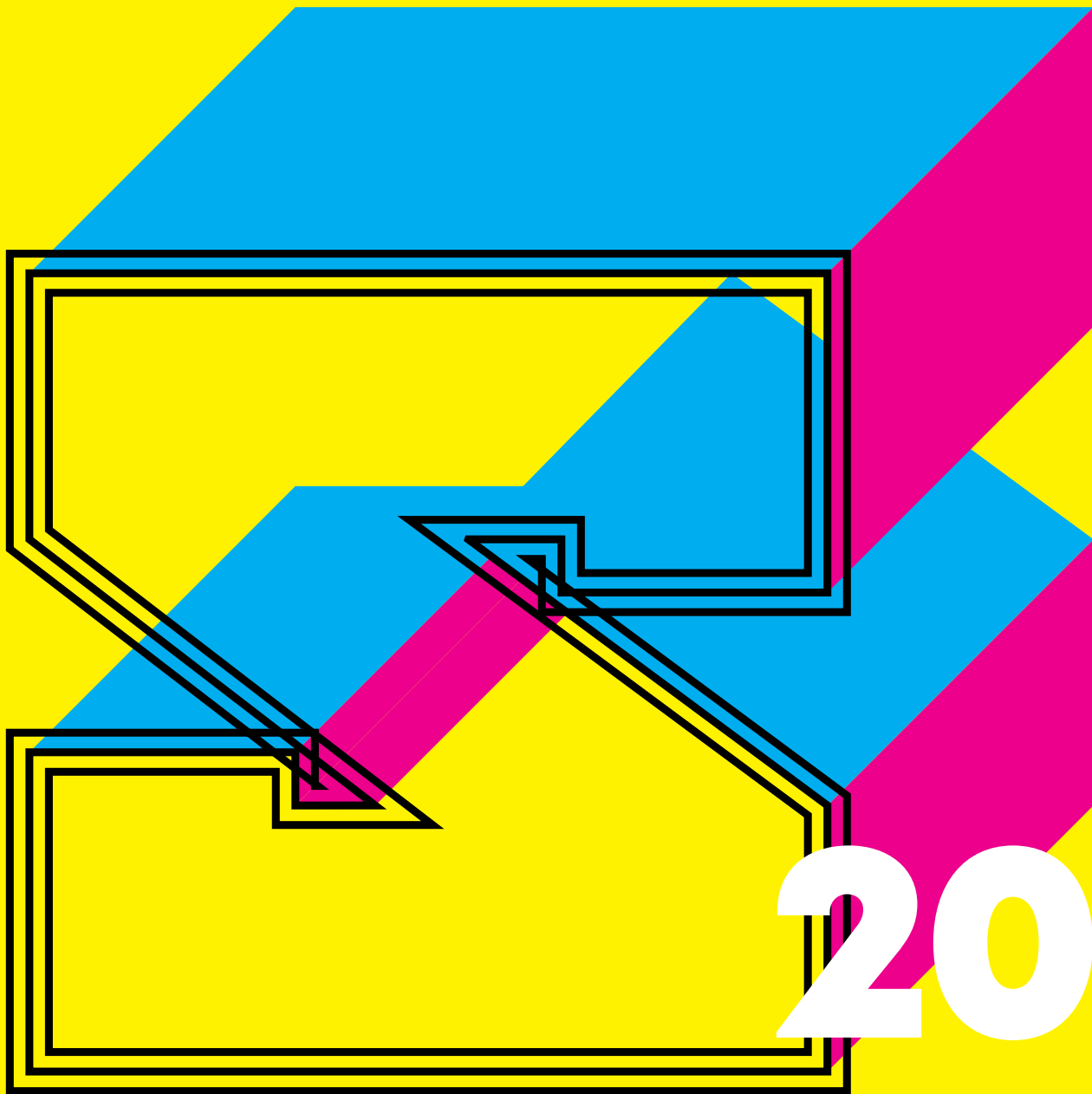

sa síce narodil v Žiline, ale vyrastal a aj žije v Bratislave. Absolvoval divadelnú réžiu na divadelnej fakulte VŠMU v Bratislave pod vedením prof. Ľubomíra Vajdičku. Réžii sa venuje v profesionálnom, ale aj v ochotníckom kontexte. Jeho inscenácia **POJEDNÁVANIE VO VECI GENEZIS** získala Cenu za umelecký čin roka na Scénickej žatve 2015 a reprezentovala našu krajinu na festivaloch v Monaku, Čiernej Hore, Česku a v Kanade. Výnimočné projekty sa s jeho menom viažu od prvých študentských inscenácií. Napríklad autorský projekt **FAUST**, ktorý spájal divadelnú a bábkarskú fakultu, jeho študentská inscenácia **MYSEL** bola pozvaná na festival **Dotyky a spojenia**. Pravidelne spolupracuje s Divadlom Zrakáč (Umelecký projekt nevidiacich, slabozrakých a vidiacich hercov), kde režíroval inscenácie **STE MEDZI NAMI** (2018) a **ČAJ U PÁNA SENÁTORA** (2022) v Modrom salóne SND. V minulom roku debutoval aj ako operný režisér v Štátnej opere Banská Bystrica s dielom **FAVORITKA**. Jeho najnovšou réžiou je inscenácia **BUDETE MAŤ LUFT!** (2023) v SND. Pavol Viecha hrá na viacero hudobných nástrojov a je gitaristom kapely **O gadže bašaven**, ktorá sa zameriava na rómsku hudbu a folklór. V Mestskom divadle Žilina začínal tvorbou a réžiou

jednoaktovky **Cesta do stredú duše** v rámci projektu **HEY! SLOVÁCI** (2020) a o dva roky neskôr pokračoval réžiou autorského projektu **KREUTZEROVA SONÁTA / ČIA VINA?** (2022).

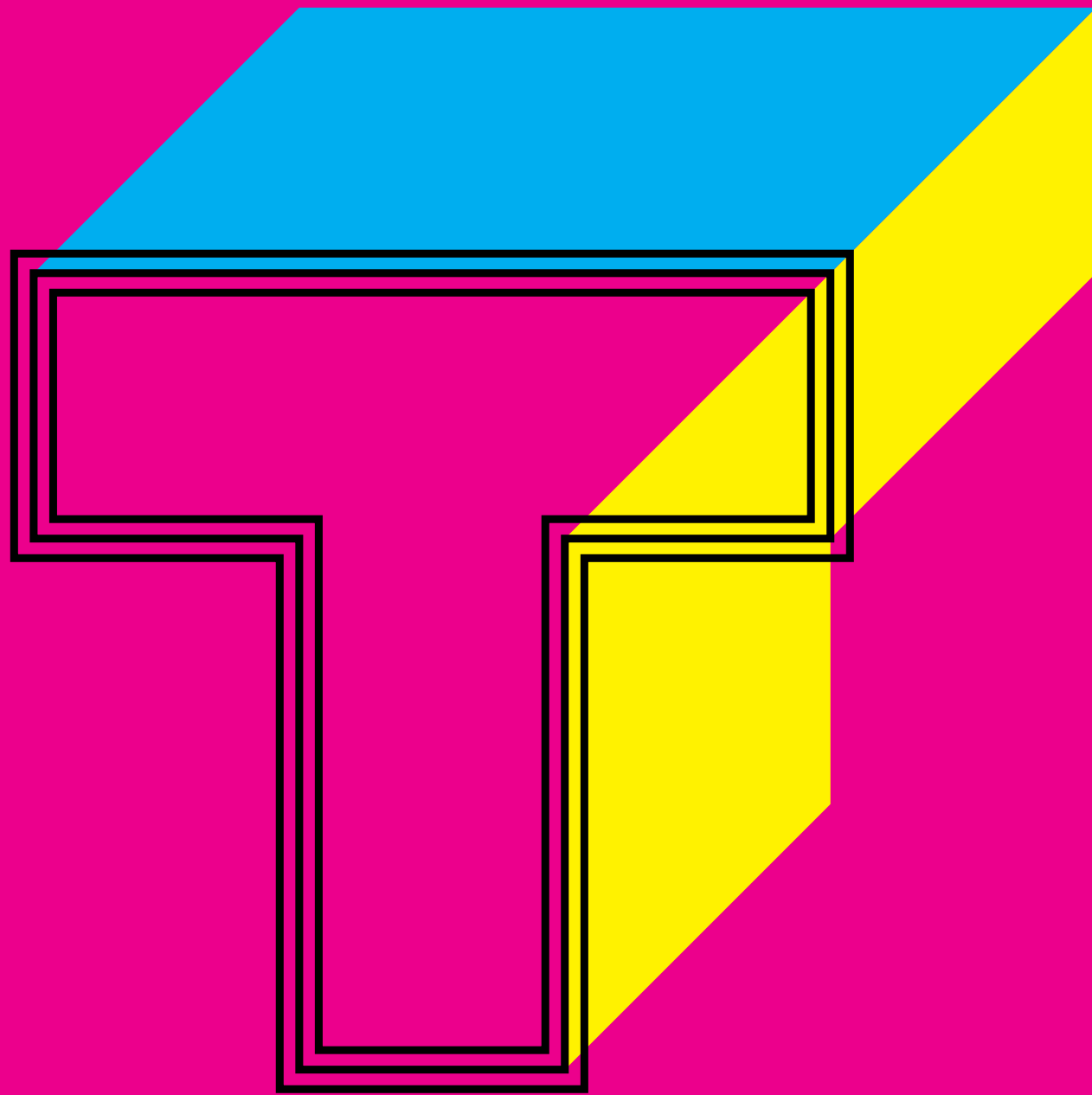
Natália Fašánková, Iveta Pagáčová, Adam Herich

pochádza zo Žiliny a je absolventkou odboru divadelnej dramaturgie a dramatickej tvorby na VŠMU v Bratislave v ročníku prof. Romana Poláka. Študentské inscenácie, na ktorých spolupracovala, sa predstavili na festivaloch Akademický Prešov (HONZLOVÁ), Artórium (HONZLOVÁ), Istropolitana Projekt (CHOROBA MLADOSTI, ktorá získala ocenenie Grand prix 2021) či na lotyšskom festivale Patriarha Rudens (NOŽE V SLIEPKACH). Inscenácie CHOROBA MLADOSTI a DETI TICHÁ boli zaradené do juniorského programu Dotykov a spojení 2021. Spolupodielala sa na uvedení prvej inscenácie na Slovensku v posunkovom jazyku s názvom DETI TICHÁ v Divadle Lab. V Mestskom divadle Žilina pôsobí ako dramaturgička a vedie Dielňu tvorivého písania (v spolupráci s Divadelným ústavom v Bratislave). Debutovala tu dramaturgiou projektu o inakosti s názvom HEY! SLOVÁCI (2020). Jej poslednými autorskými projektmi v MD Žilina sú inscenácie KREUTZEROVA SONÁTA / ČIA VINA? (2022, v spolupráci s Pavlom Viechom a Matejom Feldbauerom) a COCO CHANEL (2022, v spolupráci s Barborou Nitschovou).

Natália Fašánková

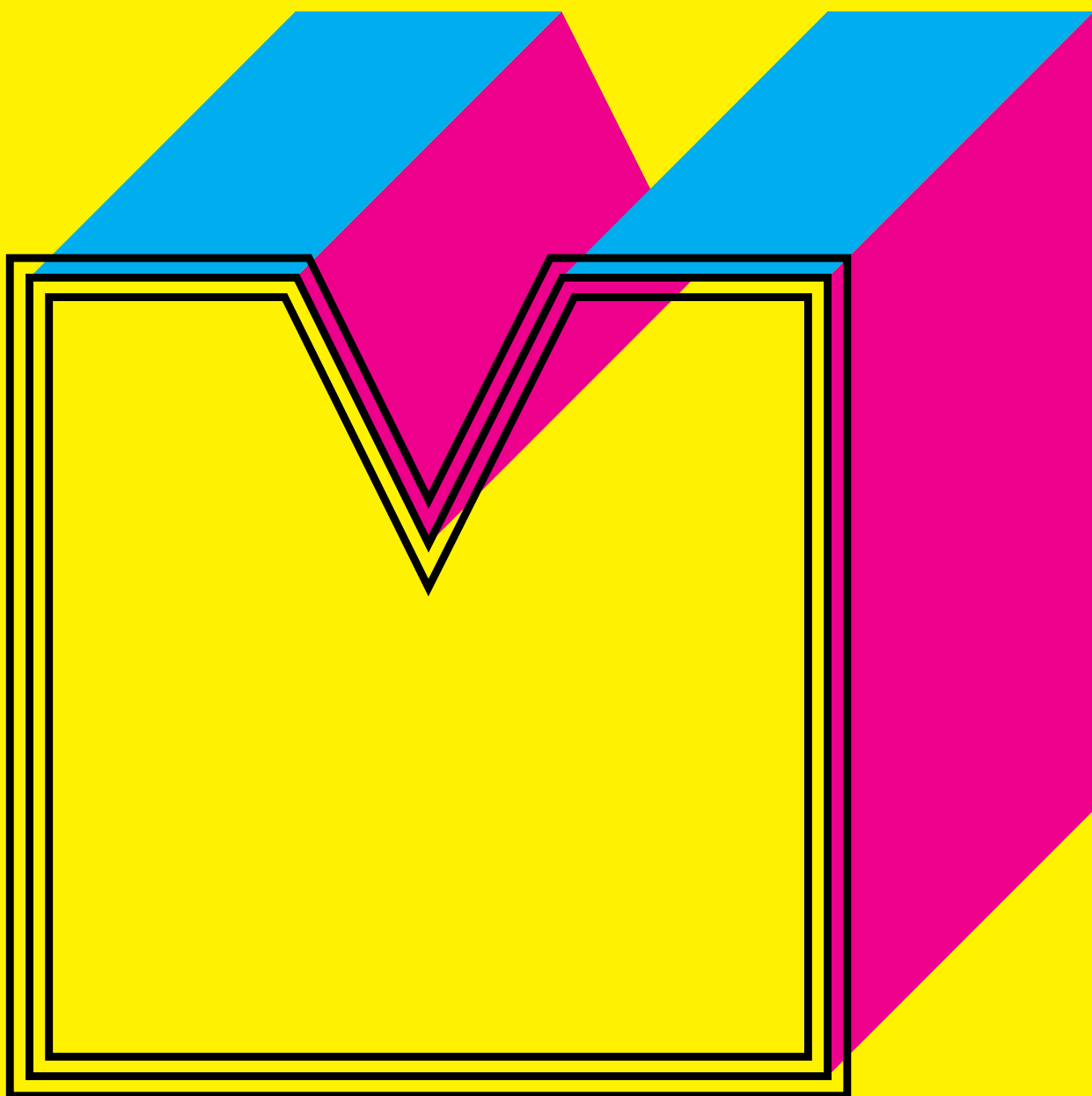
**„...PREČO BY
MAL BYŤ PRÁVE
KRIMINÁLNIK
TEN, KTORÉHO
MYŠLIENKY
MÁM Z JAVISKA
POČÚVAŤ?“
(P. VIECHA)**

24 25

Adam Herich

30

D.B.

Autorský projekt MANIFEST sa začal vyvíjať ešte v roku 2022. Pôvodne sme vychádzali zo zadania, buď spracovať už napísaný dramatický text, alebo sa vydať cestou autorského projektu. Napokon sme sa dohodli, že skúsime opäť autorský projekt (ako to bolo aj pri minulej spolupráci na inscenácii KREUTZEROVA SONÁTA / ČIA VINA?).

Práve ty si priniesol nápad s fenoménom manifestov mladých ľudí, ktorí sa búria a snažia sa svojimi radikálnymi činmi upozorňovať na problémy v spoločnosti, pričom prvý bol práve manifest Zdeňka Adameca.

P.V.

Áno, na začiatku mojich úvah bol Zdeněk Adamec. Ide o mladého muža, ktorý žil na prelome milénia a pochádzal z Humpolca. Adamec sa rozhodol protestovať proti konzumnému spôsobu života – podrobnosti o jeho proteste poznáme z manifestu, ktorý po sebe zanechal uverejnený na internete.

Veľmi citlivo vnímal politické a globálne zmeny, klimatickú krízu a všade prevládajúce pokrytectvo. Jedného dňa si do batohu zbalil kanister s benzínom, prišiel autobusom do Prahy a podpálil sa na Václavskom

námestí. Pri pamätníku Jána Palacha. Tento čin Adamec nazval Akce Pochodeň 2003.

Ide o veľmi silný príbeh. Keď som nad ním premýšľal hlbšie, uvedomil som si, že mladých ľudí, ktorí majú potrebu zobrať zodpovednosť za celý svet do vlastných rúk a majú potrebu jasne a radikálne komunikovať svoje myšlienky ohľadom spoločnosti a jej smerovania, je v súčasnosti okolo mňa nesmierne množstvo. Mám pocit, akoby súčasná generácia čerstvo dospelých ľudí bola výrazne angažovanejšia, politicky zanietenejšia a frustrovanejšia nečinnosťou či apatiou ľudí zo starších generácií, než bola tá moja – a to sa bavíme len o generačnom rozdiely cca 10-tich rokov.

Príkladom takejto osobnosti je napríklad Greta Thunberg. Tá svoje myšlienky týkajúce sa hnevu na staršie generácie, ktoré sebecky myslia len na vlastný profit a nie na budúcnosť ďalších generácií, formulovala už v 15-tich rokoch. Jej spôsob protestu bol tiež radikálny. Rozhodla sa nechodiť naďalej do školy, čím vedome prestala investovať čas do svojho vzdelania, rozvoja svojich sociálnych väzieb, atď. a zamerala sa len na protestovanie za silnejší boj proti klimatickej kríze.

No a v slovenskom kontexte každému napadne aj mladý útočník zo Zámockej. On mal taktiež potrebu reagovať na súčasné politické smerovanie našej spoločnosti (vieme to opäť z manifestu, ktorý po sebe zanechal na internete).

Po ďalšom uvažovaní som sa pristavil pri otázke, či nemali mladí ľudia počas celej histórie ľudstva potrebu radikálne sa vyjadrovať k chodu spoločnosti – jasné, že mali: Jana z Arku, Palach, mnoho umelcov 60. rokov, atď. Ale len málokedy to presiahlo rovinu prezentovania svojich myšlienok na tribúne.

D.B.

Začali sme skúmať príčiny radikalizácie mladých a rozhodli sme sa, že si prečítame manifesty, ktoré sa nám podarí nájsť, prípadne budú dostupné na internete. Vychádzali sme z rôznych zdrojov – či už Zdeněk Adamec, Jan Palach, Greta Thunberg až po pravicových extrémistov typu Andersa Breivika. Pri všetkých ma fascinoval ich podobný naliehavý jazyk smerom k širokej verejnosti, ktorý môže ľudí ľahko zmanipulovať. Za každým príbehom sme cítili veľkú osamelosť a zlý psychický stav mladých. Potrebujú sa začleniť do nejakej komunity, a potom často prepadnú demagógi

extrémistických skupín. Rozprávali sme sa o týchto témach so psychológmi a zaujalo nás, že na Slovensku nie je žiaden projekt, ktorý by sa zaoberal radikalizáciou mladých. Aj to bolo momentom, kedy sme si uvedomili, že je potrebné vytvoriť inscenáciu, ktorej súčasťou bude séria diskusií s odborníkmi. Cieľom je, aby tento projekt otváral debaty o problémoch mladých ľudí a zároveň prinášal informácie o tom, ako sa môže spoločnosť chrániť.

Jeden z názorov hovorí o veľkom nebezpečenstve práve v strete mladých s technológiami, ktoré sa neustále posúvajú dopredu a musíme sa s nimi naučiť bezpečne pracovať a rozlišovať ich obsah a hrozby, ktoré nám ponúkajú. A druhá časť hovorí o tom, že istý ideál by nastal vtedy, ak by sme mladým vedeli poskytnúť pomoc, rozhovor, iný pohľad na svet ešte pred tým, ako ich začne na internete fascinovať čin nejakého mladého teroristu. To znamená, podchytiť ten zlomový bod, o ktorom hovorí vo svojom prejave napríklad aj útočník zo Zámockej. V priebehu tvorby nášho konceptu sme zostali práve pri materiáloch a textoch od týchto pravicových radikálov.

P.V.

Nezaoberali sme sa ani tak samotnými osobnosťami ako skôr všeobecne procesom radikalizácie. Z divadelnej praxe poznáme, že proces je zaujímavejší ako výsledok. Popravde – nezaujíma ma samotný útočník v momente páchania svojho útoku. Ale zaujíma ma, ako a prečo sa tam ocitol. Celý ten proces. Samotný čin je iba jeho vyústením.

Ako si už naznačila, keď sme čítali a porovnávali prejavy Greta Thunberg a iných mladých ľavicových aktivistov s manifestami pravicových extrémistov, ktorí bojujú za myšlienku, že biela rasa vymiera a je potrebné to zmeniť – a za ďalšie podobné a pre mňa absurdné myšlienky – uvedomili sme si, že ich formulácie, ich nastavenie, ich psychika, ich zaslepenosť je vlastne podobná, ba častokrát úplne identická. Používajú rovnaké frázy, ktoré odlišuje len iný nepriateľ. Spája ich viac, akoby si pravdepodobne dokázali pripustiť.

A opäť tie isté otázky: prečo som ja v detstve a dospievaní bol taký nudný? Mal som svoje hobby ako šport, umelecké krúžky, stretával som sa po škole s kamarátmi, rád porušoval akékoľvek pravidlá, ale nikdy som nemal potrebu

zachraňovať niečo viac, ako samého seba. Ak sa niekto v mojom okolí akokoľvek angažoval, bol pre mňa nesmierne trápny. Prešlo pár rokov a tento pohľad sa zmenil. Je cool a úplne normálne, ak ľudia okolo 18-20 rokov organizujú demonštrácie, pochody, festivaly a verejne sa vyjadrujú ohľadom svojich politických postojov.

A za pár rokov sa zmenil, respektíve pritvrdil aj pohľad na budúcnosť. Keď si dnešný mladý človek vezme do rúk akúkoľvek tlač a pozrie si akýkoľvek článok týkajúci sa prognózy našej spoločnosti a sveta do budúcnosti, prepadne ho zúfalosť. Dobré vieme, že všetko ide zlým smerom. Lokálna aj globálna politika čoraz viac stavia na extrémistoch, klimatické zmeny budú zemský povrch postupne deformovať a nikto nevidí naozajstnú nádej. A toto má byť moja budúcnosť? Toto ste mi tu nechali? – pýta sa mladý čitateľ. Prečo mám ja žiť v tomto marazme – v problémoch, ktoré zapríčinili tí, ktorí už nezažijú ich následky? Aj ja chcem žiť komfortný život, aký mali možnosť žiť tí predo mnou... A preto musím/e niečo radikálne a rýchlo napraviť.

D.B.

Pri vývoji nášho konceptu si prišiel nápadom zapojiť do tohto projektu názor ostatných mladých študentov a študentiek. Aj napriek tomu, že nie sme oveľa starší, ale už nepatríme do generácie týchto „deciek“ a nechcel si, aby sme tam dopisovali naše názory my. Omnoho lepšie by bolo, keby svoju výpoveď a názor vyjadrili práve ľudia z generácie, ktorej sa to týka. A tak vznikol nápad vyhlásiť výzvu v písaní esejí pre slovenských študentov.

P.V.

Môžem len doplniť, že som nečakal, že sa to naozaj zrealizuje. Jednalo sa o nápad, ktorý som vyslovil počas bežného brainstormingu. A ty si sa ho nielen chytila, ale s veľkou pomocou Natálie Zahradníkovej sa nám celý nápad podarilo úspešne realizovať. Pokladám to za krásny prípad dobre smerovaného entuziazmu.

D.B.

V lete sme potom trošku nedočkavo čakali, čo táto výzva prinesie. Neboli sme si istí, ako študenti naše zadanie uchopia a museli sme rátať aj s tým, že sa tento nápad nebude dať využiť. A tak to aj bolo. Najskôr sme mali pocit, že nové texty nepriniesli to, čo sme v našom pôvodnom koncepte úplne očakávali, ale

nakoniec čas a odstup od textu priniesli zmenu a pár týždňov pred začatím čítacích skúšok sme scenár skoro z polovice naplnili výberom ukážok z esejí od študentov.

P.V.

Áno, pochopiteľne, najskôr nezapadli. Poznáme to zo skúšobného procesu – vždy, keď skúsime niečo nové na javisku, tak to vlastne vôbec nefunguje a začne to fungovať až po piatej skúške... V prvý moment má človek chuť celý nový nápad škrtnúť a vyhodiť, pretože je už komfortne uzročený so starým nápadom, ktorý síce nebol najlepší, ale aspoň akotak fungoval. A takto to bolo aj s esejami, ktoré sme postupne pridávali do už hotového dramatického textu.

Dnes už môžem povedať, že naplnili moje očakávania. Potreboval som však čas, aby som sa vedel na tie texty pozerat' nielen očami dramatika či scenáristu, ktorý hodnotí remeselnú kvalitu a literárnu zručnosť autora, ale aj očami režiséra, ktorý vyhladáva silnú výpoveď. A práve tú vedia tieto texty plne poskytnúť.

D.B.

Viacere tvoje posledné projekty hľadajú dôvody tragických činov

či skôr zločinov v spoločnosti. Je pre teba MANIFEST v niečom odlišný od tvojich ostatných inscenácií?

P.V.

MANIFEST je pre mňa vyústením dvoch predošlých projektov, čiže spolu s nimi tvorí pomyselnú trilógiu. Prvým bola KREUTZEROVA SONÁTA / ČIA VINA? (v Mestskom divadle Žilina) a druhým BUDETE MAŤ LUFT! v Slovenskom národnom divadle.

Všetky tri projekty sú tematicky postavené na skutočných udalostiach, pracujú s autentickými materiálmi a sú režijne vystavané spôsobom, v ktorom divákovi prezentujem dva úplne protichodné náhľady na daný konflikt – Tolstoj vs. Tolstá v KREUTZEROVEJ SONÁTE, výpovede obetí a vyšetrovateľov vs. výpovede obvinených v BUDETE MAŤ LUFT! a v MANIFESTE sú to nenávisťné texty radikálov vs. ich osobné denníkové zápisky a empatické eseje slovenských študentov.

A okrem toho sú tieto projekty jednotné v tom, že sú prioritne rozprávané z pohľadu antagonistu. Snažil som sa každou inscenáciou vzbudzovať u divákov súcit a pozitívne väzby k – z morálneho hľadiska – zápornej postave. Keď je tento súcit

vybudovaný, začnem následne ponúkať aj druhý pohľad na celú udalosť – čím vytváram v divákovi vnútorný konflikt. Ale to nie je nič nové, dobre vieme, že takýmto spôsobom narába množstvo literárnych textov.

V dnešnej dobe je verejný priestor prehustený príbehmi. A mňa v tej záplave bavia najviac tie príbehy, ktoré sú rozprávané z nejakej atypickej a netradičnej perspektívy. Napríklad – keď príbeh rozpráva niekto zo sociálne vylúčenej komunity, niekto, kto nemá vo verejnom priestore žiadne slovo. Či už je to človek z minority, hendikepovaný človek, nevidiaci (ako v prípade zoskupenia Zrakáč), Rómovia (ako v BUDETE MAŤ LUFT!), alebo sú to umlčané manželky (ako v KREUTZEROVEJ SONÁTE / ČEJ VINA?) – alebo sú to práve frustrovaní mladí ľudia v MANIFESTE. Takéto príbehy mi v rámci inscenačnej praxe dávajú najväčší zmysel.

D.B.

Spomínal si, že v MANIFESTE pracujeme s denníkovými zápiskami páchatel'ov. Tie sú obsahovo opozitom k ich manifestom, čo prináša veľký dramatický potenciál.

P.V.

Podobne ako pri KREUTZEROVEJ SONÁTE, kde sme tiež hľadali niečo do protikladu k Tolstého radikálnemu pohľadu na partnerský život, až sme zistili, že samotná Tolstého manželka napísala svoju verziu KREUTZEROVEJ SONÁTY s názvom ČIA VINA?, v ktorej oponuje svojmu manželovi v jeho patriarchálnych názoroch, aj pri MANIFESTE sme hľadali niečo do protikladu k manifestom pravicových extrémistov, ktoré nám prišli inscenačne najzaujímavejšie. Najprv sme ich chceli postaviť proti esejam ľavicových aktivistov. Keď sme však objavili denníkové zápisky týchto pravicových radikálov, zistili sme, že máme to, čo sme hľadali. V týchto osobných výpovediach sú mladí teroristi úplne iní, ako vo svojich manifestoch, v ktorých sa vystatujú svojou šikovnosťou, intelektom a silou.

Zhodli sme sa, že postaviť proti sebe slová z manifestov a slová z denníkov je najatraktívnejšia cesta – celý dramatický konflikt sa totiž prakticky odohráva v jednej hlave.

D.B.

Rozprávačmi alebo sprostredkovateľmi tohto príbehu, názorov či textov budú 4 herci, ktorí predstavujú 4 mladých

ľudí. V pôvodnom zámere mali predstavovať rôzne typy radikálov (či už pravicových, ľavicových, prípadne osobností z histórie). Nakoniec sme využili skôr istú „štvorjedinosť“. Text by mohla rozprávať len jedna osoba, ale my sme vytvorili 4 samostatné izby a text rozdelili medzi 4 postavy, cez ktoré sledujeme a skúmame príbehy mladých radikálov. Samozrejme, v závere sa tieto postavy rôzne vyprofilujú – niekto sa zradikalizuje úplne a dostáva sa do konfliktu s ostatnými postavami. Izby zároveň symbolizujú osamelosť. Nie sú tam zainteresované postavy z rodiny alebo kamarátov. Máme možnosť pozorovať len obyčajného mladého človeka vo svojej izbe pri zdanlivo nevinných činnostiach. Častokrát môžeme mať pocit, že sa to dieťa len hrá na mobile alebo trávi čas na počítači, ale pri tom si paradoxne môže prezerať radikálny obsah, nakupovať zbrane, vytvárať memečka či písať denník, v ktorom uvažuje nad zabíjaním či vlastnou smrťou. Tento rozmer nevinnosti, v ktorej sa skrývajú zárodoky tragédie, mal pre nás silný a dôležitý význam.

P.V.

Scénické riešenie reaguje na osamelosť protagonistov. Od začiatku som vedel, že táto inscenácia nemôže byť zahľtená množstvom hercov, ale

že sa bude jednať o komorný ansámbel. A tému sociálnej osamelosti demonštruje aj veľký zástoj virtuálneho priestoru, ktorý zastrešujú technológie v inscenácii.

Priznám sa, od začiatku ma bavila predstava, že výsledná inscenácia by mohla byť veľmi nudná. Zámerne nudná. Predstavoval som si, že na javisku vidím štyroch letargicky ponevierajúcich sa pubertiakov, ktorí si sem-tam niečo napíšu na telefóne. Sem-tam sa niekde poškriabu, zmenia polohu, zjedia jogurt a takto si hnijú. A potom zrazu jeden z nich, bez toho, že by nejako zmenil lenivé tempo, odniekiaľ vyťahne kanister s benzínom a začne sa pripravovať na svoju akciu. Nesmierne ma baví tá dramatika a napätie, ktoré sú schované pod povrchom.

Časom sa však moja scénická vízia menila až do výslednej podoby.

D.B.

Diváci teda vidia štyri detské izby, nad ktorými sú štyri projekčné plátna a môžu zároveň vidieť, čo si postavy prezerajú na mobiloch či počítači.

P.

Áno, tak môžeme sledovať dva odlišné póly – sebaistý prejav na

verejnosti a zároveň pohľad do hlavy prostredníctvom zápiskov na projekciách.

D.B.

Sledujeme ich od prijatia do radikálnej skupiny cez to, ako sa dostávajú k extrémistickému obsahu až po plánovanie svojho útoku. Extrémistické skupiny to robia tak sofistikovane, že ak sa raz ten mladý človek chytí do ich siete, tak je celkom ťažké dostať sa von.

P.V.

Presne ako si povedala – práca, ktorú musia vykonať pravicoví extrémisti na to, aby si udržali svoju komunitu kompaktnú, je veľmi sofistikovaná. A my, ako umelci pojednávajúci na javisku na tému pravicového extrémizmu, si nemôžeme dovoliť nebyť pri takejto téme sofistikovaní. Mám pocit, že ak by sme len preplávali po povrchu a ukazovali tie najznámejšie fakty z tohto prostredia, iba by sme v divákovi s pozitívnym vzťahom k extrémizmu vzbudili dojem, že sme hlúpi a teda preňho nezaujímaví.

D.B.

Spolu s týmto projektom si už od jeho začiatku uvedomujeme istú zodpovednosť. Pracujeme s extrémistickými materiálmi a mali by sme myslieť na to,

aby sme týmto názorom, myšlienkam či ľuďom nerobili reklamu, alebo sa nesnažili ich pred verejnosťou ospravedlniť. Veľmi sa mi páčila myšlienka z filozofického podcastu Terezy Matějčkové, že hľadanie dôvodov neznamena ospravedlňovanie. Verím, že je z nášho zámeru jasné, že naším cieľom nie je ani ospravedlňovanie útočníka ani jeho reklama. Inscenácia by mala mať v tej pointe jasný odkaz o nezmyselnosti týchto činov.

P.V.

Najcitlivejšie sme to vnímali práve v decembri, keď sa udialo to pražské nešťastie. Stal sa veľmi podobný čin, ako ten, o ktorom hovoríme v inscenácii, ale nebol motivovaný politicky, ale pravdepodobne z osobnej frustrácie páchatela.

A vtedy som to, samozrejme, opäť celé zväžil. Vždy to bude vzbudzovať kontroverziu a otázky – prečo by mal byť práve kriminálnik ten, ktorého myšlienky mám z javiska počúvať?

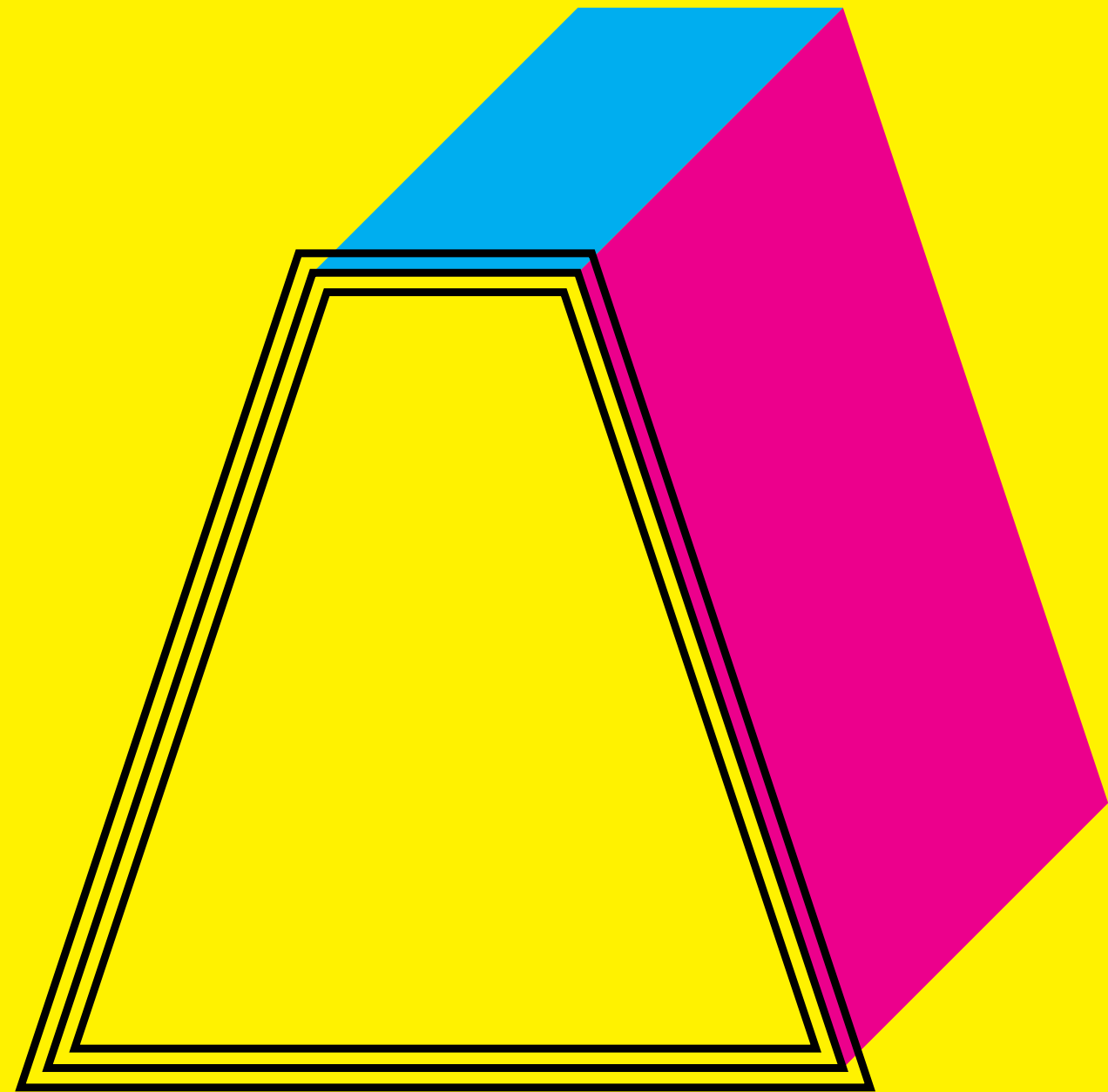
Ako príklad použijem Mein Kampf od Adolfa Hitlera. Asi už pre nikoho nie je novinkou, že zakazovať túto knihu, nie je dobrou cestou k tlmočeniu proti-extrémistických myšlienok. Všetko zakázané má príchutť zakázaného ovocia a každý tomu potom dáva

omnoho väčšiu váhu, než by si to bolo zaslúžilo.

Najlepšie je takúto literatúru vydávať s poznámkami pod čiarou, aby si čitateľ vedel priamo porovnať fakty, ktoré píše autor s tými, ktoré píše editor. Čiže obsahuje aj vysvetlenie typu: pozor, táto vec je mystifikácia a pod.

Mám pocit, že my divákovi v MANIFESTE ponúkame úplne to isté. Najprv ponúkame jeden pohľad na vec a potom poznámku pod čiarou, ktorá ale v našom prípade nie je vstupom redaktora/inscenátora, ale dávame priestor samotnému autorovi prostredníctvom jeho denníkov. Ponúkame teda dva pohľady na problém, ale myslím, že divákovi je jasne ukázané, k akej optike sa ako tvorcovia prikláňame. Pointa celej inscenácie je jasne formulovaná, zámerne nejde o žiadnu komplikovanú skladačku – uvedomujeme si totiž cieľové publikum, ktorým je mladý divák, ktorý častokrát nie je divácky otrlý tak ako my divadelníci.

Takže – aby som sa dostal k pointe – nejde iba o samoučelné provokovanie divákov, nemám rád a nechcem lacnú kontroverziu a samoučelnosť.

39

40

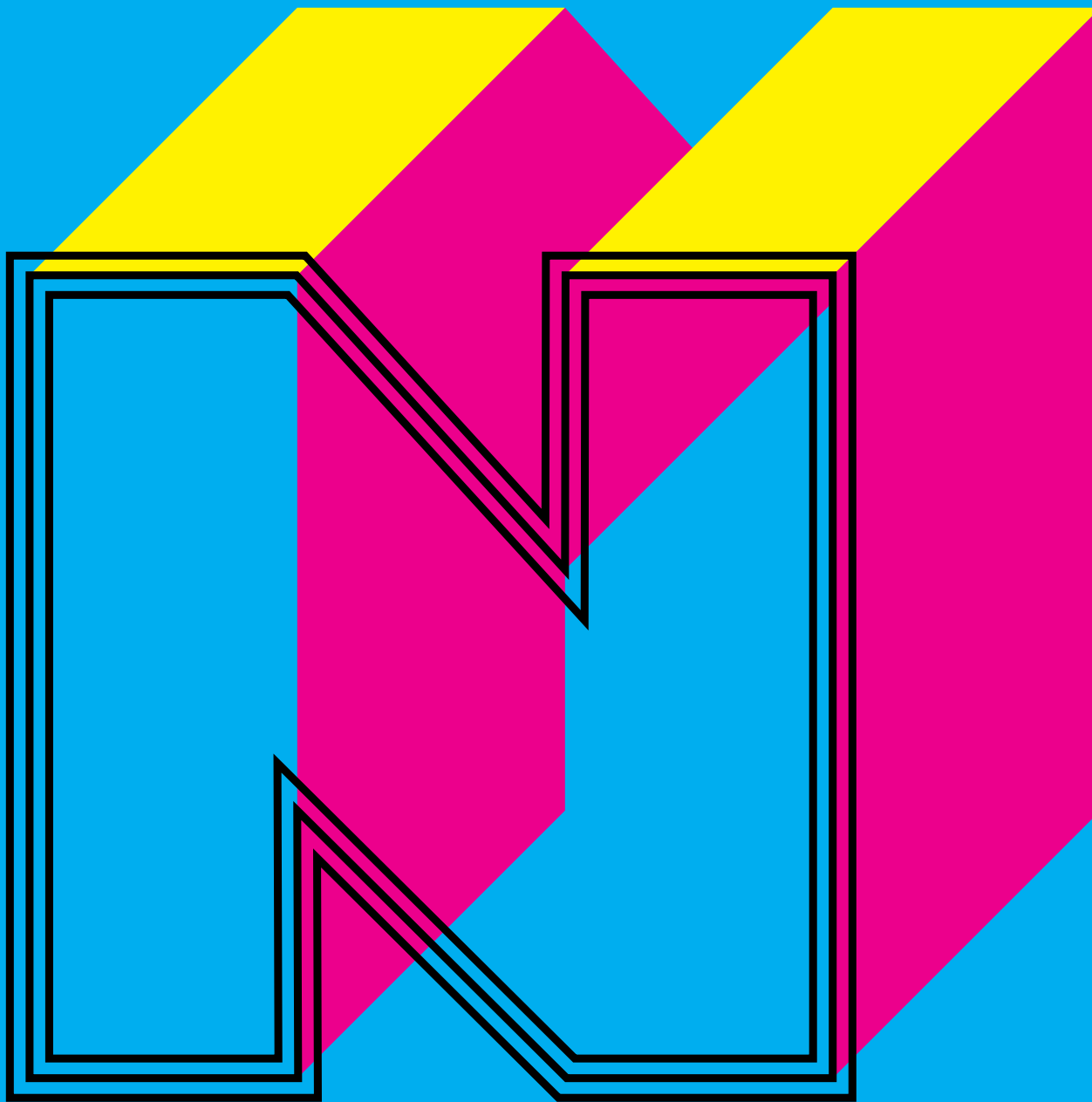
Jakub Mrázik

Natália Fašánková

Michal Koleják

46

EXTRÉMISTICKÉ HNUZIA SÚ RÔZNE A MAJÚ NA PRVÝ POHĽAD MÁLO SPOLOČNÉHO, ALE POD POVRCHOM FUNGUJÚ VŠETKY PODOBNE. ICH VODCOVIA VYTVÁRAJÚ CHRÁNENÉ SOCIÁLNE BUBLINY, ABY PODPOROVALI ASOCIÁLNE SPRÁVANIE V ŠIRŠOM SVETE. ICH ČLENOVIA GLOBALIZUJÚ ANTIGLOBALISTICKÉ IDEOLÓGIE A VYUŽÍVAJÚ ŠPIČKOVÚ TECHNIKU NA REALIZÁCIU ANTIMODERNÝCH VÍZIÍ.²

Manifesty, statusy, „memečka“ či iné virtuálne stopy na sociálnych sieťach alebo na teroristických platformách umožňujú náhľad do sveta a mysle mladých radikálov. Ich virtuálna sieť je prepojená napriek mnohými krajinami a spájajú ich tieto hlavné znaky:

sklamanie z politiky a spoločnosti,

pôsobia proti demokratickému systému,

útočia na základné ľudské práva a slobody,

snažia sa tieto práva obmedziť určitým skupinám obyvateľstva na základe ich pohlavia, národnosti, rasy, etnika, farby pleti, vierovyznania, jazyka, sexuálnej orientácie, príslušnosti k spoločenskej triede, majetku,

všetko za cenu použitia fyzického násillia.

Rovnakými slovami by sme mohli charakterizovať aj extrémizmus. Avšak na začiatku cesty k extrémizmu stojí proces radikalizácie.

³ Informácie k tomuto zoznamu boli čerpané najmä z knihy Julie Ebner DO TMY. TAJNÝ ŽIVOT EXTRÉMISTOV a z článku aktuality.sk TERORISTA ZO ZÁMOCKEJ SA RADIKALIZOVAL NA TERRORGRAME, JEHO ČLENOVIA SI PRIPISUJÚ ZÁSLUHY, na ktorom sa podieľali odborníci: Lukáš Diko, Karin Kóváry Solymos (ICJK), Aktuality.sk, Ali Winston (nezávislý novinár), Martin Laine (Delfi Estonia), Marek Madro (Ipčko).

⁴ EBRAHIM, 2016. str.

48

SKLAMANIE, BEZNÁDEJ, SAMOTA

Mladí radikáli sú väčšinou frustrovaní svojím životom, spoločnosťou alebo domácou a zahraničnou politikou vlád. Neexistuje jednotný profil osoby, ktorá by sa mohla zapojiť do extrémizmu. Úrodnú pôdu pre nábor radikálov ale predstavujú ľudia z marginalizovaných komúní, ktorí čelia diskriminácii alebo strate identity. Dávajú najavo, že sa im stala nejaká krivda, môžeme si ich v triede všimnúť napr. ako agresorov šikany alebo týrajú zvieratá, či páchajú podobné drobné zločiny. Spoločnosť tieto malé priestupky väčšinou prehliada, akoby legitimovala to drobné zlo, ktoré páchajú, až to vyeskaluje k masovému šialenstvu. Mladí radikáli v sebe riešia aj boj s otázkou – čo sa musí stať, aby to spoločnosť začala riešiť?

Podľa psychológa Mareka Madra sa mladí ľudia z hľadiska vývinovej psychológie nachádzajú v náročnom životnom období, ktoré sprevádzajú mnohé zmeny: „NEMAJÚ EŠTE DOSTATOK ŽIVOTNÝCH SKÚSENOSTÍ NA ZVLÁDANIE ŤAŽKÝCH SITUÁCIÍ, POSUDZOVANIE A VYHODNOCOVANIE RIZIKA SITUÁCIÍ A KONANÍ, DO KTORÝCH VSTUPUJÚ, PRETO

SA U NICH ČASTO OBJAVUJE TENDENCIA K EXTRÉMNEMU A RADIKÁLNEMU RIEŠENIU. V TOMTO OBDOBÍ ZOHRÁVA V ICH ŽIVOTE DÔLEŽITÚ ÚLOHU ROVESNÍCKA SKUPINA, TÚŽBA NIEKAM PATRIŤ A BYŤ PRIJATÍ. AK TÁTO POTREBA NIE JE ZDRAVO A VYVÁŽENE NASYCOVANÁ V ICH PRIRODZENOM PROSTREDÍ, HLADAJÚ JEJ NAPŔNANIE NIEKDE INDE, ČASTOKRÁT PRÁVE V ONLINE PRIESTORE, KTORÝ POSKYTUJE ICH INSTANTNÉ NASÝTENIE.“

Nedôvera a samota je jednou z kľúčových konštánt, prečo prichádzajú jednotlivci do extrémne pravicových četových skupín. Drží ich tam aj zábava, priateľstvo a pocit naplnenia. Sranda, zábava, vzťah medzi zábavou a zlom, prepájanie humánneho a nehumánneho. Humor za hranicou. Búranie tabu zabíja nudu, pocit, že niekam patrí – lieči osamelosť. Postupne sa títo bezmenní cudzinci bez tváří z internetovej platformy menia na virtuálnych náhradníkov za rodiny a priateľov.⁴

MARTÝRSTVO

Osamelí strelci bývajú nadaní premianti, ktorí majú pocit, že bojujú za nejakú dobrú vec. Je v tom isté martýrstvo, ktoré sa väčšinou končí samovraždou, resp. samovraždou prostredníctvom polície. Nie je pre nich dôležitý život, ale posolstvo. Majú pocit, že aj tá obrovská hodnota zničených životov stojí za to. Chcú mať najväčší dosah – nejde im o počet obetí. Chcú, aby to čo najviac zatriaslo spoločnosťou.

MANIFESTY

Radikáli potrebujú svoje posolstvá odkomunikovať, a tak si zakladajú na sociálnych sieťach rôzne denníky, alebo tam zanechávajú testamenty či manifesty. Píšu ich v cudzom jazyku – väčšinou v angličtine – čiže v nejakom univerzálom svetovom jazyku, ktorý má potenciál osloviť širokú masu ľudí – nie je určený napr. rodine či vláde. V tomto cudzom jazyku komunikujú aj svoje kroky alebo sa vzájomne hecujú. Na sieťach vytvorili až akúsi subkultúru.

50

51

ku kamošovi Mattovi domov.
moju nelegálnu XM-15. povedal,
Bavili sme sa asi dve a pol
o super. Zajtra pôjdeme skúsiť
ítne pozemky, bude to pre mňa

či nie som duševne chorý, keď
Prečo sa tak nerozhodnú

pravdu neexistuje spôsob ako
vať. Deradikalizácia vyžaduje,
al lži a vzdal sa...

e so mnou poslednú dobu trávi
kokoľvek iný. Dúfam, že keď
voja rj

11.2.2022

Som duševne chorý? Nie ale pochopil
by som keby ste si to mysleli.

18.2.2022

Ak ich nezabijem je koniec. Iná
možnosť nie je.

24.2.2022

19 dní do útoku. Musím si uvedomiť
že jedného dňa sa zobudím a budem
strielať na ľudí. Neexistuje šanca ako
sa vyliečiť. Ja už sa nemôžem vrátiť
do normálneho života.]

22.2.2022

Dôležitá rada: Buďte tu pre svoje deti. Nemali by ste
zahanbovať, ponížovať alebo zosmiešňovať svoje dieťa.
To im nepomôže dospieť, iba im to ublíži. Uistite sa, že s
nimi tráвите dost' času. Zmysluplného času. Moji rodičia o
mne vedia veľmi málo. Netušia o stovkách dolárov, ktoré
som minul na municiu. Netušia, že som minul takmer
1000 dolárov na všelijaké vojenské šity. Netušia, že
vlastným brokovnicu alebo AR-15 alebo nelegálne
zásobníky.

Nebuďte ako moji rodičia. Dieťa potrebuje, aby ste mu
boli nablízku, aby ste boli jeho priateľom, dieťa
potrebuje mať istotu, že mu vždy pomôžete.
Rozprávajte sa s ním o jeho problémoch a NIKDY mu
nedajte pocítiť, že vás otravuje ak sa rozhodne za vami
prísť.]

nechcem. Posled
ťažké. COVID a k
UŽ na to nechcem
24/02/2022

.. ľudia neviem č
Viem že je to sp
mám proste nak
ľudí? Kiežby som
zabiť.

27/02/2022

Aspoň nebudú v
sa pokúsim o 2
Nechcem ich ta
jediný spôsob. I
v pasci. Nemôž

Michal Koleják, Iveta Pagáčová, Adam Herich, Natália Fašánková

**„SAMO-
RADIKALIZÁCIA
NA INTERNETE
ZNÍŽILA VEKOVÚ
HRANICU
RADIKALIZÁCIE
A POSTIHLA
MLADÝCH
TÍNEĎŽEROV.
NÁSILNÉ PLÁNY
OSAMELÝCH
PÁCHATEĽOV,
KTORÍ SA
RADIKALIZUJÚ
ONLINE, JE
VELMI ŤAŽKÉ
MONITOROVAŤ
A ZABRÁNIŤ
IM, A PRETO JE
PRAVDEPODOB-**

**NEJŠIE, ŽE SA
IM PODARÍ ICH
USKUTOČNIŤ.
EXISTUJÚ
PRÍKLADY
RADIKALIZÁCIE
ĽUDÍ, KTORÝCH
RODINNÉ
ZÁZEMIE
BOLO BEZ
EXTRÉMISTIC-
KÝCH NÁZOROV
A RODINA ŽILA
NORMÁLNYM,
SLUŠNÝM
ŽIVOTOM.
TÍ, KTORÍ
POCHÁDZAJÚ
Z RODINY,
KDE SÚ**

54

**EXTRÉMISTICKÉ
MYŠLIENKY
A KONŠPIRAČNÉ
TEÓRIE UŽ
ABSORBOVANÉ,
ALEBO KDE SÚ
SILNE PRÍTOMNÉ
V KRUGU ICH
PRIATEĽOV, SÚ
ZRANITEĽNEJŠÍ,
ALE,
SAMOZREJME,
SA NEMUSIA
NEVYHNUTNE
STAŤ
PÁCHATEĽMI,“
hovorí
o radikalizácii
expert na
extrémizmus**

z think-tanku
Political Capital
Bulcsú Hunyadi⁵.

⁵ https://www.aktuality.sk/clanok/ON01w57/terorista-zo-zamockej-sa-radikalizoval-na-terrorgame-jeho-clenovia-si-pripisuju-zasluchy/?fbclid=IwAR07ILB-ApchKLeC3_-OvjhUTTP_7ExcPoPB5EdgoMkZ2U-x0rEavIDNu4nM

Adam Herich, Iveta Pagáčová, Sebastián Putorík

CESTA ZAČÍNA V ČETOVACEJ MIESTNOSTI

Procesy radikalizácie využívajú na vytvorenie a udržanie spojenia sociálne siete. Čím sú tieto priestory uzavretejšie, tým viac si v nich účastníci môžu vzájomne potvrdzovať extrémne názory bez toho, aby ich niekto spochybňoval. V online priestore na streamovacích službách nie sú nijako ohraničení vo svojej komunikácii, trávajú tam spolu čas, vytvárajú vzťah, komunikujú s niekým, kto im rozumie a tým si legitimizujú ich prežívanie a pocity. Je pre nich oveľa dôležitejší vzťah, ako premýšľanie nad dôsledkami činov. Internetový priestor dáva pocit legitimacy.

VZŤAH MEDZI TECHNOLOGIAMI A SPOLOČNOSŤOU JE DLHODOBÝM KLÚČOM K RADIKALIZÁCII. V ROKU 1936 NEMECKÝ ŽIDOVSKÝ FILOZOF WALTER BENJAMIN TVRDIL, ŽE ROZMACH FAŠIZMU POHÁŇALI VYNÁLEZY AKO NAPRÍKLAD SIEŤOTLAČ A PRVÉ TECHNOLOGIE FOTOKOPIROVANIA, ČO ZMENILO VEREJNÉ VNÍMANIE MÉDIÍ, UMENIA A POLITIKY. ZROD TECHNOLOGICKY POKROKOVÝCH, NO SOCIÁLNE REGRESÍVNYCH Hnutí FORMOVAL DYNAMIKU VÝVOJA V EÚROPE DVADSIATEHO STOROČIA.⁶

Hnacie motory radikalizácie 21. storočia sú mimoriadne

nebezpečné a patria medzi ne umelá inteligencia, emocionálna manipulácia a spoločenská moc. Využívajú kombináciu prvotriednych technológií so sociálnymi zručnosťami, aby podporili okrajové kultúry, ktoré apelujú na mladých, nahnevaných a technicky zdatných.

⁶ EBNER, 2021. str. 14

⁷ https://www.aktuality.sk/clanok/ON01w57/terorista-zo-zamockej-sa-radikalizoval-na-terrorgrame-jeho-clenovia-si-pripisuju-zasluchy/?fbclid=IwAR07ILB-ApchKLeC3_-OvjhUTTP_7ExcPoPB5EdgoMkZ2U-x0rEavIDNu4nM

KLÚČOVÝ KOMUNIKAČNÝ PROSTRIEDOK – TERRORGRAM

Nebezpečné „zákutia“ s extrémistickým obsahom môžeme nájsť takmer na všetkých sociálnych sieťach. Napr. hĺbky platformy Telegram už roky slúžia pre uzavreté skupiny, ktoré šíria nenávistnú propagandu voči nepriateľom bielej rasy, židom, LGBTI+ ľuďom a násilný obsah v rôznych formách.

Kľúčovým komunikačným prostriedkom mladých radikálov je Terrorgram – sieť neonacistických akceleračných kanálov, ktoré riadia viaceré od seba nezávislé kanály vedené anonymnými užívateľmi z celého sveta. Je to mimoriadne účinná sieť mileniálnej neofašistickej propagandy, ktorá produkuje aj takzvaných osamelých vlkov/strelcov. Protištátne nálady pretavuje do propagandistických prezentácií, ktoré zostavuje anonymná, rozptýlená skupina členov, ktorí sa často nepoznajú ani medzi sebou. Terrorgram svoj obsah nijakým spôsobom nekontroluje a nefiltruje. Aj preto ju využívajú na digitálne organizovanie a budovanie komunit, šírenie propagandy a nábor členov.

Kanály Terrorgramu obsahujú rôzne typy materiálov. Jednou

z kategórií sú inšpiratívne materiály, ako napríklad manifesty vypracované teroristami. Ich cieľom je posilniť násilné alebo teroristické zmýšľanie. Ideologické materiály sa snažia priamo podporiť násilný extrémistický alebo teroristický svetonázor. Radikáli na Terrorgrame produkujú PDF dokumenty, ktoré majú stovky strán, alebo spracúvajú kvalitné videá o násilnom bielom odpore v podobe teroristických útokov. Schvaľujú a pre propagandu využívajú napríklad teroristu Andersa Breivika, ktorý v roku 2011 v Nórsku zavraždil pri teroristickom útoku viac ako 70 ľudí alebo Brandona Tarranta, teroristu rovnakého zamerania, ktorý zavraždil na Novom Zélande 51 ľudí. Mnohé propagandistické videá sú plné násilia a záberov z masových vražd z celého sveta. Cieľom týchto materiálov a publikácií je radikalizovať a pripraviť niekoho na spáchanie teroristických útokov v štýle osamelých vlkov: „HOVORÍ SA V NICH O VÝZNAME MILITANTNÝCH A TERORISTICKÝCH AKCIÍ. DISKUTUJE SA V NICH O NAJLEPŠOM SPÔSOBE STREĽBY A ZABÍJANIA. DISKUTUJE SA V NICH O STRATÉGII, O TOM, KOHO ZABIŤ, AKO TO UROBIŤ, KAM SA ZAMERAŤ. Z VIZUÁLNEHO HĽADISKA SÚ SPRACOVANÉ ZAUJÍMAVÝM SPÔSOBOM, ABY JEHO OBSAH MOHLI ŠÍRIŤ AKO CELOK, ALE AJ JEDNOTLIVÉ STRANY ZVLÁŠŤ.“⁷

KULT „SVÄTÝCH“

Ďalším z nástrojov propagandy Terrorgramu je označovanie bielych masových vrahov za „svätých“. Vyhlásia za nich tých, ktorí spáchali útok na podporu nadradenosti bielej rasy, neonacizmu alebo iného variantu tej istej základnej ideológie – s cieľom zabiť „NEPRIATEĽOV BIELEJ RASY“. Páchatel'ov takýchto zločinov – bez ohľadu na to, či ich počas útoku zabili, popravia po rozsudku súdu alebo sa dostanú do väzenia – považujú za mučeníkov. Stanú sa akýmisi vzormi.

Na ich propagáciu využívajú aj tzv. „KALENDÁR SVÄTÝCH“. Každý mesiac zdieľajú historické násilné teroristické činy súvisiace s beloškým rasizmom, ktoré formovalo ich hnutie, a vyčerpávajúco ich dokumentujú v nádeji, že budú inšpirovať ďalších. Do kalendára patria aj niektorí „bratia“, ktorí sa nehlásia k nadvláde bielej rasy, ale ktorých násilné činy bieli rasisti nadšene schvaľujú. Postery či kalendáre svätých, teda masových vrahov, sú vytvorené podľa prísnej šablóny, ktorá je pre cieľovú skupinu okamžite rozpoznateľná. Aj manifest vraha zo Zámočkej okamžite premenili „na evanjelium“. „ZACHRÁNILI HO, ZDIEĽALI A ŠÍRILI. VYTVORILI

Z NEHO AJ AUDIOKNIHU. CHVÁLILI, AKO HOVORIL O POTREBE ZABÍJAŤ ŽIDOV A PÁCHAŤ NÁSILNÉ ČINY. CHVÁLILI JEHO ANGLIČTINU. MNOHÍ HO VNÍMALI AKO NEUVERITEĽNE DÔLEŽITÝ MANIFEST S POTENCIÁLOM ĎALŠEJ RADIKALIZÁCIE.“⁸

Na svoju násilnú propagandu využívajú členovia Terrorgramu aj takzvaný zoznam. Ide o obrázky v štýle zberateľských kartičiek, ktoré však identifikujú ľudí, ktorí sa majú stať terčom útokov. Sú medzi nimi právnici, politici, ľudia židovského pôvodu či ďalší, ktorých členovia Terrorgramu identifikovali ako nepriateľov.⁹

⁸ **tamtiež**

⁹ **tamtiež**

¹⁰ **tamtiež**

60

REDPILLING

Tento proces je označovaný za akúsi vstupnú bránu do konšpiračného myslenia. V preklade znamená „vziať si červenú pilulku“ a je odkazom na film Matrix, v ktorom si hlavná postava (doslova) vezme červenú pilulku, aby sa dozvedela pravdu o svojej spoločnosti. Tínedžeri sú práve obľúbeným terčom tzv. „REDPILLINGOVEJ“ propagandy, ktorá ale cieľi aj na starších konzervatívcoch. Odborník upozorňuje, že „DO NAJTEMNEJŠÍCH OBLASTÍ TERRORGRAMU SA ĽUDIA DOSTÁVAJÚ AŽ PO DLHŠOM OBDOBÍ RADIKALIZÁCIE. PROCES SA ZVYČAJNE ZAČÍNA MALÝMI VTIPMI A MÉMAMI.“ Získavanie nových členov skupín ale podľa neho neprebíha cielene. „PROPAGANDA SA SKÔR ŠÍRI S NÁDEJOU, ŽE NIEKOHO ZRADIKALIZUJE. V PODSTATE, POKIAĽ SÚ BIELI A NENÁVIDIA ŽIDOV A SÚ OVPLYVNENÍ TOUTO MENTALITOU, ZAPADAJÚ DO KOMUNITY TERRORGRAMU,“ dodáva expert.¹⁰

Odborníci dodávajú, že propaganda zameraná na mládež je mimoriadne esteticky príťažlivá a má dostatok vzájomného prieniku s protipolicajnými, protištátnymi a proenvironmentálnymi náladami, aby pritiahol ľudí z krajne ľavicových ideológií,

ako aj konzervatívnejšie zmýšľajúcich.

MILITANTNÝ AKCELERACIONIZMUS

S týmto pojmom sa bežná verejnosť môže stretnúť asi najmenej, ale za to patrí práve medzi jeden z najradikálnejších systémov, z ktorého má vziať v spoločnosti nový poriadok. Matej Medvecký, odborník na pravicový extrémizmus a historik Vojenského historického ústavu ho priblížil takto: „JE TO SÚBOR TAKTICKÝCH POSTUPOV A STRATÉGIÍ, KTORÉ MAJÚ VYTVORIŤ TLAK A ZHORŠIŤ LATENTNÉ SOCIÁLNE ROZDIELY, ČASTO PROSTREDNÍCTVOM NÁSILIA, A TAK URÝCHLIŤ KOLAPS SPOLOČNOSTI. TOĽKO CHARAKTERISTIKA ZO STRANY CENTRA PRE VÝSKUM AKCELERACIONIZMU. K TOMU BY SOM RÁD DODAL, ŽE IDE O JEDNU Z NAJNOVŠÍCH A NAJRADIKÁLNEJŠÍCH SÚČASTÍ SÚČASNÉHO NÁRODNOSOCIALISTICKÉHO HNUZIA A CIEĽOM MILITANTNÝCH AKCELERACIONISTOV JE PROSTREDNÍCTVOM TERORISTICKÝCH ÚTOKOV DOSIAHNUŤ PÁD SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI A VYVOLANIE CHAOSU, Z KTORÉHO MÁ VZÍŠŤ NOVÝ PORIADOK. V ŇOM BUDE ZEMI VLÁDNUŤ ÁRIJSKÁ RASA A SPOLOČNOSŤ BUDE POSTAVENÁ NA RASOVÝCH PRINCÍPOCH A NÁRODNOSOCIALISTICKEJ IDEOLÓGII. AKCELERACIONIZMUS ČERPÁ Z MYŠLIENOK AMERICKÝCH NEONACISTOV JOSEPHA

TOMMASIHO, WILLIAMA PIERCEA A JAMESA MASONA.“¹¹

¹¹ **tamtiež**

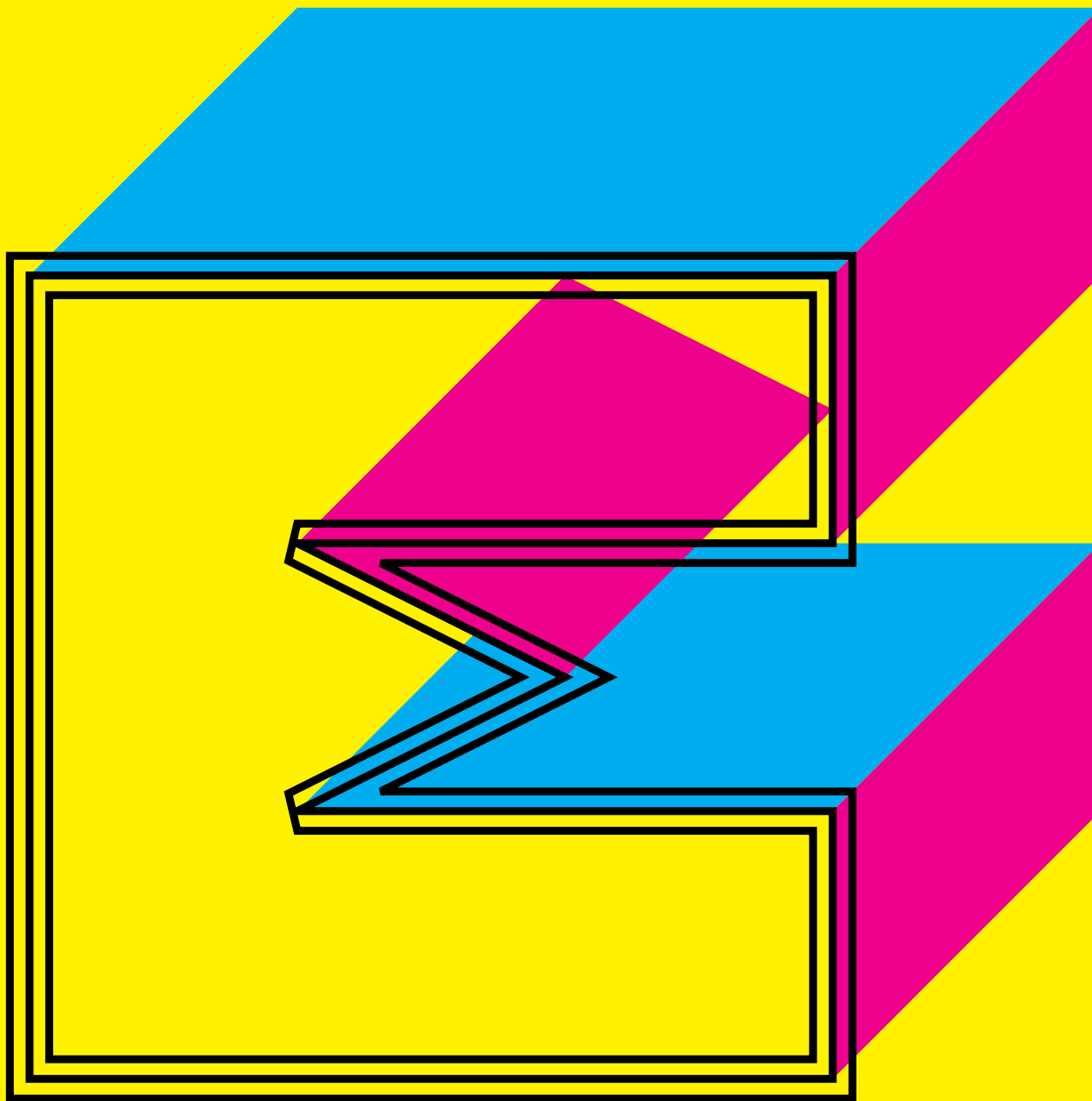
NIKTO SA AKO NÁSILNÝ EXTRÉMISTA A RADIKÁL NERODÍ

Skúmanie tohto extrémistického podhubia môže vyvolávať nielen nepokoj, ale rovnako aj rôzne otázky o tom, čo sa to deje vo svete našich detí, keď dokáže vygenerovať ľudí páchajúcich takéto hrozné činy? Je možné radikalizácii mladých na internete nejako zabrániť? Vybrali sme odpovede niekoľkých odborníkov o tom, čo vieme ako spoločnosť urobiť pre to, aby sa takéto udalosti v čo najväčšej miere eliminovali a dokázali sme im predchádzať a riešiť ich príčiny.

62 63

Michal Koleják, Iveta Pagáčová

EXPERT NA EXTRÉMIZMUS A RADIKALIZMUS ZO THINK TANKU POLITICAL CAPITAL BULCSÚ HUNYADI

„NAJLEPŠIE JE, KEĎ SI VŠÍMAME DROBNÉ PRÍZNAKY TOHO, ŽE SA ČLOVEK RADIKALIZUJE, ŽE SA MENÍ JEHO MYSLENIE, SPRÁVANIE, POPRÍPADE JEHO OBLIEKANIE, SPOLOČENSKÝ ŽIVOT A VZŤAHY. VYŽADUJE SI TO VEĽA POČÚVANIA A KOMUNITNEJ PRÁCE. JE VŠAK POTREBNÉ, ABY SPOLUŽIACI, UČITELIA, RODIČIA, ŠKOLSKÍ PSYCHOLÓGOVIA, VŠEOBECNÍ LEKÁRI A ĎALŠÍ ODBORNÍCI A LAICI, KTORÍ PRICHÁDZAJÚ DO KONTAKTU S MLADÝM ČLOVEKOM, VEDELI, ČO JE TO ZA PROCES, AKÉ SÚ NEBEZPEČENSTVÁ A AKÉ SÚ PRÍZNAKY. SAMOZREJME, MÔŽEME SA POKÚSIŤ PROCES TECHNICKY ZABLOKOVAŤ (ZABLOKOVANÍM PLATFORIEM, ODŇATÍM NÁSTROJOV), ALE TÝM SA ZÁKLADNÝ PROBLÉM NEVYRIEŠI. RADIKALIZÁCIU JE ŤAŽKÉ ZVRÁTIŤ A TREBA SA ZAMERAŤ NA PREVENCIU. ABY BOLA DERADIKALIZÁCIA ÚSPEŠNÁ, MUSÍ SA SPOJIŤ MNOHO FAKTOROV. PRVOU PODMIENKOU JE, ABY SA RADIKALIZOVANÁ OSOBA SAMA ZMENILA A ZNECHUTILA SA EXTRÉMISTICKÝMI MYŠLIENKAMI A/ ALEBO SVOJOU KOMUNITOU. TRVÁ DLHO A JE NUTNÉ VYNALOŽIŤ VEĽA PRÁCE, KÝM SA ČLOVEK DOKÁŽE VYMANIŤ Z KOMUNITY A SYSTÉMU MYŠLIENOK.“¹²

66

PSYCHOLÓG A RIADITEĽ IPČKA MAREK MADRO

„MLADÍ ĽUDIA POTREBUJÚ VYTVORENIE PRIESTORU A PRÍLEŽITOSTÍ NA ROZHOVOR. NEHCÚ MONOLÓG, V KTOROM IM NIEKTO BUDE DIKTOVAŤ, ČO MAJÚ A NEMAJÚ ROBIŤ, ČO BY ICH ČAKALO, AK BY TO ALEBO ONO UROBILI,“ DOPĽŇA PSYCHOLÓG MAREK MADRO, PODĽA KTORÉHO JE EŠTE HORŠIE MLČANIE A IGNOROVANIE SITUÁCIE: „NEBUDEME SA O TOM ROZPRÁVAŤ, LEBO SA NÁS TO NETÝKA. PRÁVE NAOPAK, POTREBUJÚ OTVORENÝ A REŠPEKTUJÚCI DIALÓG. VYTVORME IM BEZPEČNÝ DIALÓG. V MNOHÝCH SITUÁCIÁCH SA IM VYNÁRAJÚ OTÁZKY, NA KTORÉ POTREBUJÚ DOSTAŤ ODPOVEĎ, A VEDZTE, ŽE ONI PO TÝCH ODPOVEDIACH BUDÚ PÁTRAŤ, AK IM ICH NEDÁME MY, DÁ IM ICH NIEKTO INÝ A TAM UŽ NIE JE ZÁRUKA, AKÝ BUDE ICH OBSAH A AKO ICH TO OVPLYVNÍ. SPOZNAJTE ICH NÁZOR, DISKUTUJE O TOM, ČO A AKO BY UROBILI ONI, UKÁŽTE SVOJE POCITY. POČÚVAJTE, ČO HOVORIA VAŠE DETI A VYHNITE SA ODSUDZOVANIU A BAGATELIZÁCIE ICH POCITOV. UZNAJTE TLAK, Povedzte im, kde je pomoc a povzbudte ich, aby ju vyhľadali. Buďte pre nich bezpečím a istotou, že budete stáť pri nich aj vtedy, keď urobia chybu. Aktuálne sa nachádzame v situácii,

ktorá si vyžaduje riešenie, v ideálnejšom svete by sme mali zabrániť jeho vzniku. Je to výzva pre nás všetkých, jednotlivcov aj spoločnosť. Je nevyhnutné, aby sme sa stali inkluzívnou spoločnosťou, v ktorej vyriešime príčiny, budeme chrániť tých, ktorí sú ohrození, vytvoríme možnosti na deradikalizáciu a v prípade, že sme svedkami radikalizmu, nemlčme.“¹³

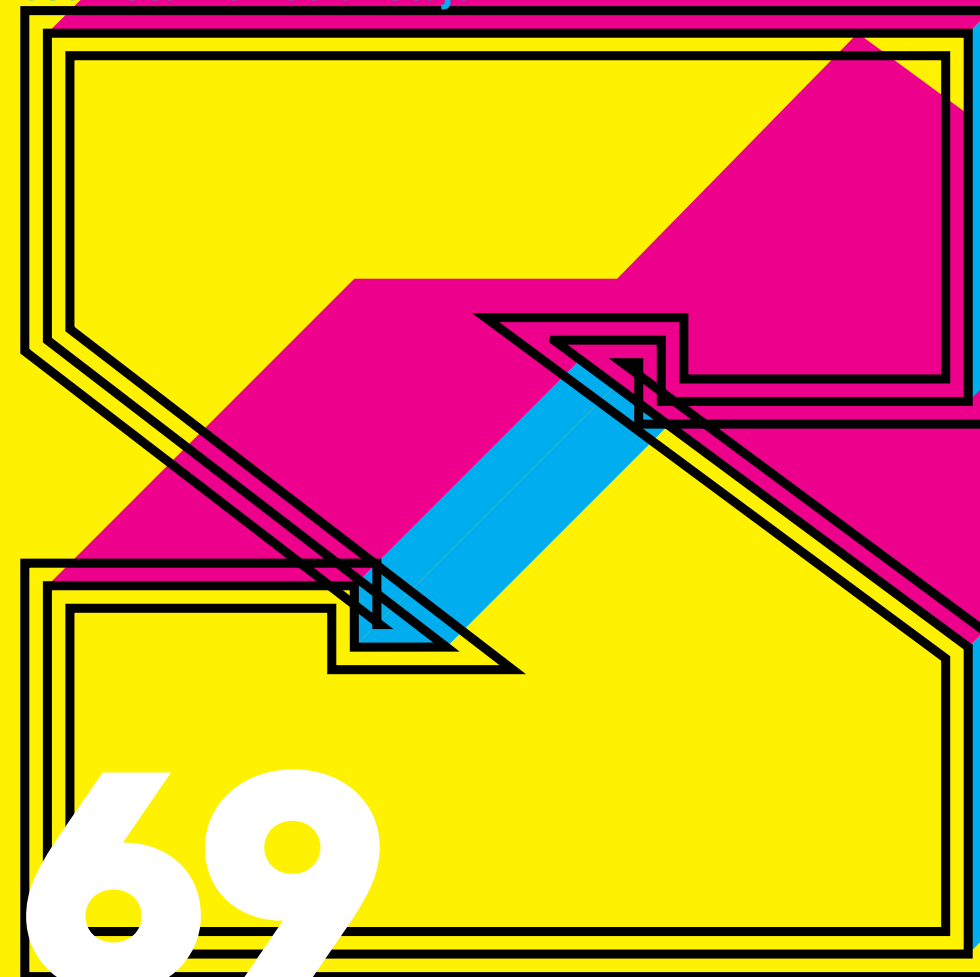
JULIA EBNER

sa profesionálne venuje monitorovaniu radikálnych skupín a vo svojej knihe DO TMY. TAJNÝ ŽIVOT EXTRÉMISTOV svojich čitateľov upozorňuje: SÚČASNÉ POLITICKÉ REAKCIE NA EXTRÉMIZMUS PODCEŇUJÚ SKUPINOVÚ DYNAMIKU VOĽNE PRÍSTUPNÝCH INTERNETOVÝCH SIETÍ EXTRÉMISTOV. NAPRIEK TOMU, ŽE TO UŽ NIE SÚ TRADIČNE ORGANIZOVANÉ SKUPINY, V ICH KULTÚRNYCH, ANTROPOLOGICKÝCH A PSYCHOLOGICKÝCH ASPEKTOCH VÁŽÍ KLÚČ K ICH SCHOPNOSTI VÁBIŤ A OVPLYVŇOVAŤ. **Ani zbrane, ani cenzúra neovplyvnia skupinovú dynamiku, ktorá robí súčasné extrémistické hnutia takými úspešnými.**¹⁴

68

Želáme si, aby tento projekt spolu so sériou diskusií s odborníkmi pomohol ostatným chrániť sa pred extrémistickou radikalizáciou, manipuláciou a zavražďovaním.

Ak vo vás text vyvoláva neprijemné pocity, strach a obavy, nebojte sa o to podeliť s odborníkmi na duševné zdravie. Kontaktovať môžete napríklad bezplatnú nonstop linku www.krizovalinkapomoci.sk alebo 0800 500 333. Nezostávajúce so svojim trápením osamote. Pomoc existuje.

¹³ **tamtiež**

¹⁴ **EBNER, 2021. str. 15**

Michal Koleják, Iveta Pagáčová, Adam Herich, Natália Fašánková

ZDROJE

DOBŠINSKÝ, B. 2023. Psychológ Madro: Ak neurobíme systémové kroky, tak sa budeme o podobných udalostiach ako v Prahe rozprávať častejšie. [podcast].Aktuality nahlas. [cit. 2024-01-21].

Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/O1gZUxJ/marek-madro-ak-neurobime-systemove-kroky-tak-sa-budeme-o-podobnych-udalostiach-ako-v-prahe-rozpravat-castejsie-podcast/>

EBNER, Julia. DO TMY : TAJNÝ ŽIVOT EXTRÉMISTOV. Vydanie prvé. Bratislava: N Press, 2021. 302 strán. ISBN 9788099925886.

EBRAHIM, Zak. TERORISTOV SYN : PRÍBEH JEDNEJ VOĽBY. 1. vyd. V Bratislave: Noxi, 2016. 96 s. ISBN

TERORISTA ZO ZÁMOCKEJ SA RADIKALIZOVAL NA TERRORGRAME, JEHO ČLENOVIA SI PRIPISUJÚ ZÁSLUHY. [cit. 2024-01-21]. Dostupné na: https://www.aktuality.sk/clanok/ON01w57/terorista-zo-zamockej-sa-radikalizoval-na-terrorgame-jeho-clenovia-si-pripisuju-zasluhy/?fbclid=IwAR07ILB-ApchKLeC3_-OvjhUTTP_7ExcPoPB5EdgoMkZ2U-x0rEavIDNu4nM

ESEJE OD ŠTUDENTIEK A ŠTUDENTOV

Na nasledujúci odkazoch nájdete uverejnené celé práce študentiek a študentov, ktorí sa zapojili do našej výzvy v písaní esejí na tému: **MUSÍME PREVZIAŤ ZODPOVEDNOSŤ DO VLASTNÝCH RÚK! SVET PLYNIE DO ZÁHUBY A MÔŽU ZA TO ROZHODNUTIA, KTORÉ SOM NESPRAVIL/A JA. AKO BUDE VYZERAŤ BUDÚCNOSŤ? KTO ZA TO MÔŽE? A ČO S TAKÝM ČLOVEKOM?**

GABRIELA BAČÍKOVÁ

SAMUEL DEVEČKA

DENIS PLAKU

KRISTÍNA ŠKULCOVÁ

DOMINKA ŠOŠKOVÁ

SOFIA ŠTRBOVÁ

Po decembrovom útoku v Prahe sme študentov poprosili ešte o texty v ľubovoľnej forme, ktoré sa budú týkať dvoch násilných streľieb v našom najbližšom česko-slovenskom kontexte. O útoku v bare Tepláreň v Bratislave a o útoku na Filozofickej fakulte v Prahe.

SAMUEL DEVEČKA

MIROSLAVA HÔREČNÁ

ADELA NECHALOVA

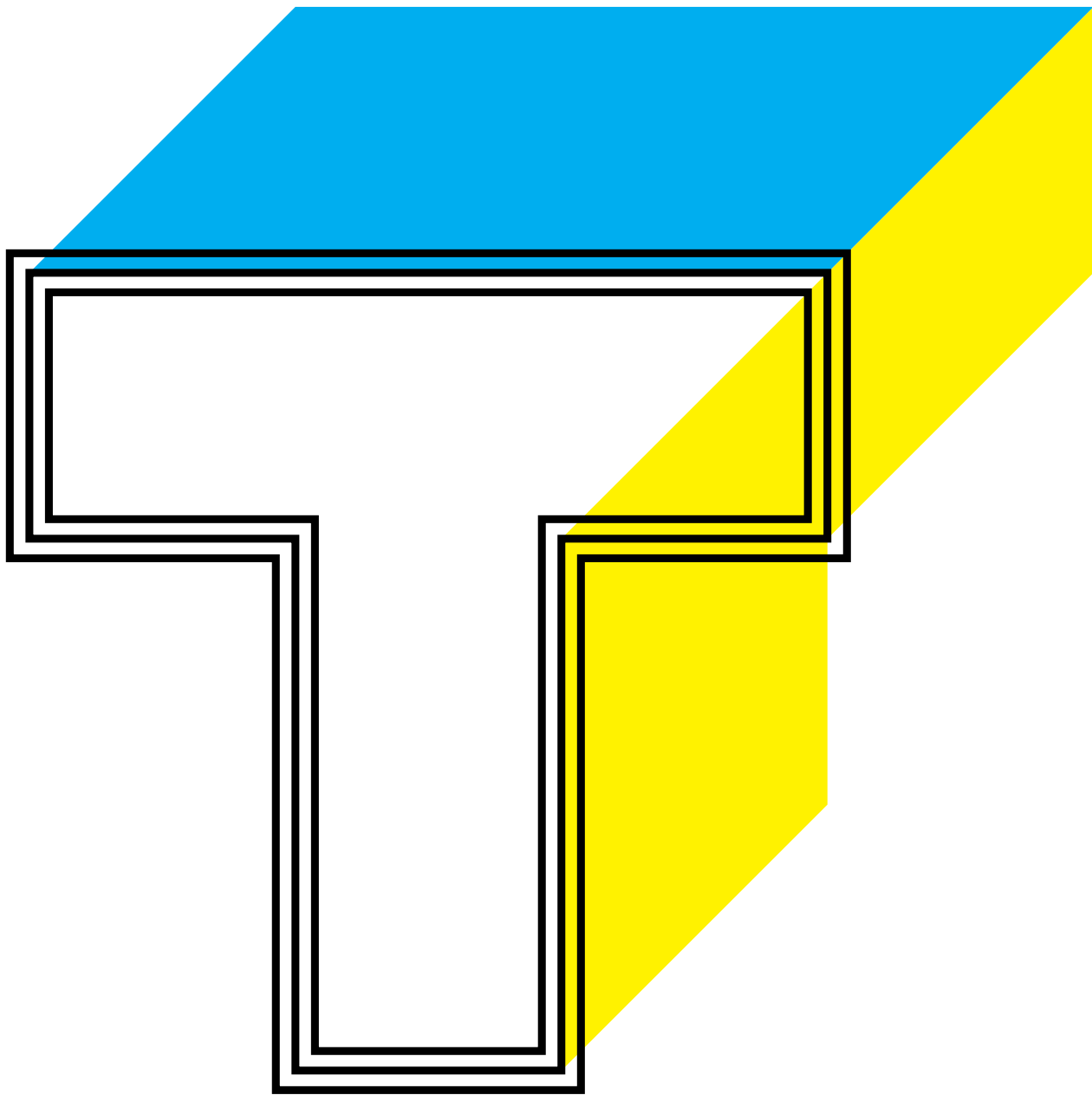
KRISTÍNA RIDILLOVÁ

ESTER TEREŇOVÁ

72

Adam Herich

Bulletin k inscenácii
Manifest

NAPÍSA LA A ZOSTAVILA Daniela Brezániová
FOTO Robert Tappert
GRAFICKÝ DIZAJN Marcel Benčík

Mestské divadlo Žilina
Horný val 3, 010 01 Žilina
mobil 0911 148 446
e-mail pokladna@divadlozilina.eu
web www.divadlozilina.eu

RIADITEĽ DIVADLA Michal Vidan
UMELECKÝ ŠÉF Eduard Kudláč

Zriaďovateľom Mestského divadla Žilina je mesto Žilina.

Hlavný partner

Partneri

:RÁDIO_FM

**● RÁDIO
● DEVÍN**

:RÁDIO REGINA®

